

AGIO ÉS ÁRALAKULÁS AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIÁBAN 1867—1897-IG, VONATKOZÁS- SAL A VILÁGPIACZ VISZONYAIRA.

— Harmadik és befejező közlemény. —

III.

Látva az összefüggést az agiofluctuatio és külföldi áralakulás között, a mely nemcsak minálunk, hanem más országok papirvalutájánál is megfigyelhető, természetesen első sorban meg kell állapítanunk azt: vajjon gyakorolhat-e lényeges befolyást valutánk árfolyamára a külföldi áralakulás egymaga és annak esetleges megváltozása? E kérdésre megadhatjuk a választ akkor, ha megfigyeljük a módosztatokat és feltételeket, a melyek mellett létrejön a kiegyenlítődés a monarchia és a külföld árai között.

Tegyük fel például, hogy Londonban hirtelen esnek az árak a nélkül, hogy az minálunk is bekövetkezik; ennek következményét azonnal megérzi a belföldi piac. Ha a külföldi árak alacsonyabbak a belföldieknél, importunk növekszik és exportunk csökken. Egyidejűleg a külföldi váltó ára megdrágul, a belföldi váltó értéke hanyatlik, a mi megfelelő agioemelkedésben nyilvánul.

Ily módon a két árniveau között mutatkozó különbözet agionövekedésre nyújt alkalmat; de az utóbbinak megvan a maga határa. Nagymennyiségű külföldi árucikk behozatala minálunk is árhanyatlást fog előidézni; viszont az exportcikk összegyülemzése a belföldi piacon hasonlólag a csökkenéshez vezet. Belföldi áraink tehát hamar fognak alkalmazkodni a külföldiekhez és pedig annál inkább, mivel időközben a londoni váltó megdrágult. Az exporteur most már haszonnal viheti ki áruját Londonba, mert az ottani alacsony árak daczára belföldön több papirpénzt kap az aranyért; ennek folytán az

exportárút aránylag magasabb árban jegyezhetik minálunk, mint külföldön. Ugyanigy az importeur több papirpénzt kénytelen fizetni az aranyváltóért, a melylyel kifizeti londoni üzletársát; ő tehát kénytelen aránylag drágábban eladni árúit, különben az import neki nem hoz hasznót.

Ha tehát a külföldi áralakulás kedvezőtlen és ennek következtében exportunk hanyatlik és importunk esetleg növekszik, ez eshetőség kedvezőtlenül befolyásolja ugyan fizetési mérlegünket, de az utóbbi növeli az agiot, az agio pedig serkenti az exportot és megnehezíti az importot mindaddig, míg belföldi áraink nem alkalmazkodtak a külföldi áralakuláshoz. Ellenben ha a külföldi árak emelkednek, exportunk törekedni fog ott kedvező árak mellett eladni; egyidejűleg talán importunk is hanyatlik. A váltóárfolyamok tehát minekünk kedveznek és agionk csökken mindaddig, míg az áregyenlet teljesen helyreáll.

Ha már most továbbmenve feltételezzük azt, hogy a külföldi ár hosszabb időközön át folyton csökken, illetőleg emelkedik, ez esetben az árkiegyenlítődés folytonos szüksége szintén folytatólag fogja emelni vagy csökkenteni agionkat. Egyik esetben tehát a fizetési mérleg gyakori passivitása, a másik esetben annak activ volta ama körülmény, a mely előidézi a változást valutánk árfolyamában. E feltevással meg egyezik az, hogy papirpénzünk értéke és a külföldi árak egy irányban fluctuálnak; továbbá még az is, hogy a belföldi árváltozás kisebb a külföldinél, mert az agio ellentétes hatásával kiegyenliti az utóbbi hatásának egy részét.

Ahhoz nem fér kétség, hogy az árfluctuatio fenti módon valóban befolyásolhatja agionkat; de tekintetbe véve kereskedelmünk rendes viszonyait, kérdéses lehet az: lehet-e e befolyás állandó jellegű?

Ha a feltételezett külföldi árhanyatlással egyidejűleg kivitelünk is hanyatlik, el kell ismernünk azt, hogy az utóbbi nagy arányokat egyáltalában nem ölthet még akkor sem, ha külföldön egyre csökkennek az árak. Ha egyik-másik exporteur ez idő szerint várni fog kivitelével, hogy esetleg később jobb árak mellett realizálhasson, az általánosságban fel nem tételezhető. A termelőnek szüksége van a tőkére, a melyhez terményei eladása által jut; a kereskedő pedig azért vette meg tőle a terményt, hogy azon minél előbb lehetőleg haszon-

nal túladjon. Ha ezt nem teszi, befektetett tőkéje nem hoz kamatot; a kezelési és raktározási költségek szaporodnak; sokan pedig oly terményekben kereskednek, a melyeknél nem lehet halogatni az eladást (pl. hizlalt állatok és számos állati terményeknél). A kereskedő feladata abban áll, hogy előre lássa a piacz esélyeit. Fel lehet tételezni, hogy ő már idejekorán sejteni fogja a külföldi árhanyatlás bekövetkeztét és törekedni fog olcsón vásárolni a termelőtől; a kereskedelmi tevékenység nivelláló hatása alatt belföldi áraink valószínűleg azonnal követik a külföldi áralakulást, sőt talán azt néha megelőzik. Korántsem szükséges tehát, hogy a külföldi árhanyatlás exportunkban visszaesést előidézzon. A mennyiben pedig rossz előrelátás következtében tényleg előfordulna az, hogy az exporteur várakozó álláspontot kénytelen elfoglalni, e körülmény sem fogja okvetlenül növelni agionkat. Tudvalevőleg a külföld előlegezheti üres váltók alakjában azon összeget, a melyet a jövőben fizetni fog saját kivitelünkért. E váltók pedig épúgy pótolják a hiányt a fizetési mérlegben, mintha tényleg vételt és fizetést képviselnének. Hasonlólag vehet a külföld tőlünk értékpapirokat áruczikkék fejében; ezek eladása ép úgy hat fizetési mérlegünkre, mint az áruczikkék exportja.

De eltekintve e körülményektől, még azt sem állithatjuk, hogy a fenti magyarázat teljesen megegyezik mindama jelenségekkel, a melyeket az áralakulásnál megfigyeltünk. Láttuk azt, hogy az átlag-árkülönbség azért felel meg az agio százalékának, mert beviteli czikkeink hiven követik azt. Nem tapasztaltuk ugyanezt kiviteli czikkeinknél. Vannak évek, midőn arányban az agioemelkedéssel kiviteli czikkeinket is magasabb árban jegyzik minálunk, mint külföldön; de vannak más évek, a midőn az árak a magas agió daczára jóval alacsonyabbak. Ilyenkor nem kap praemiumot a termelő, hanem ellenkezőleg az exporteur még levonja a termények árából az agiókülönbséget vagy annak egy részét. Megfordítva agio csökkenéssel majdnem mindig aránylag magasabbak a czikkék árkülönbsége a külfölddel szemben, mint az megfelel az agio százalékának és a beviteli czikkék árkülönbségének; az ilyen áralakulás pedig nem kedvez se kivitelünknek, se fizetési mérlegünknek, azaz nem is javíthatja fel agionkat.

Ha tehát az agio emelkedik akkor is, midőn belföldi

áralakulásunk után ítélve exportunk nem hanyatlik és megfordítva javul akkor, midőn kivitelünk tényleg hanyatlik, a mit külkereskedelmi adatainkkal szintén beigazolhatunk, nyilvánvaló, hogy nem lehet annak emelkedését ár hanyatlással és az azzal járó exportcsökkenéssel és annak ellenkezőjét áremelkedéssel és az import növekedésével megmagyarázni.

Keresnünk kell tehát az áralakulás megváltozásával együtt járó egyéb körülményeket, a melyek előidézhetik a fenti hatást; talán összefüggésben áll az külföldi áruforgalmunk és különösen azzal kapcsolatban lévő fizetési mérlegünk megfelelő módosulásával.

Az árfluctuatio tudvalevőleg jelzi az árúkereslet és kínálat viszonyának kölcsönös megváltozását. Ha tehát a külföldi árak hirtelen esnek és belföldi áraink alkalmazkodnak is azonnal az új ár-niveauhoz, mégis elképzelhető az, hogy kivitelünk megcsökken a külföldi lanya kereslet következtében, és hogy fizetési mérlegünk kedvezőtlen lesz a külfölddel szemben.

Aranyvalutával bíró országok ilyenkor azzal segítenek a bajon, hogy a fölösleges aranytartalékot bocsátják a külföld rendelkezésére és készpénzben fizetik ki a tartozási egyenleget. Papirvalutával bíró ország rendszeren nem teheti ezt, ha eltekintünk kivételes körülményektől, a melyek például beállottak minálunk az ezüst-paritas idejében — és csak árucikkben fizetheti ki tartozását a külföldnek. Ez ország kénytelen kiereszokolni magának a kivitelt, a mit elér akkor, ha olcsóbb árakon adhat el, mint külföldi versenytársai. Az utóbbi lehetőség beáll, mihelyt emelkedik az agio. A leszállított külföldi ár daczára ilyenkor ugyanannyit kap az exporteur papirban, mint kapott azelőtt. Ily módon a kivitel összes értéke keveset változik, mert az alacsony ár mellett nagyobb árumennyiséget adunk el külföldön; az utóbbiért pedig kárpótást talál az exporteur az agioemelkedésben.

Ellenben ha külföldön nagyon keresik kiviteli cikkeinket, fizetési mérlegünk kedvező és agionk csökken. Lehetséges, hogy ebből semmi haszna nem lesz a kivitelnak, mert az agiocsökkenés megsemmisítheti az esetleges áremelkedésből keletkező hasznót. E helyett nyeresége lehet a bevitelnak, ha nem kénytelen leszállítani árait az agiocsökkenésnek meg-

felelő mértékben. Az utóbbi esetben az árúmérleg értékében sem fog mutatkozni lényeges változás.

A fenti magyarázat szerint az áralakulással összefüggésben álló kereskedelmi tényezők azok, a melyek veszélyeztetik a monarchia fizetési mérlegének egyensúlyát az árúmérleg útján; azonban a fizetési mérleg mindenkor kiegyenlítésének szüksége előidézi az agiofluctuatiót, a mely visszahat az árúmérlegre és ez által ellensúlyozza az előbbi tényezők hatását. Ezzel magyarázza meg Lexis tanár az agiot a papirvalutáról irt kitünő czikkében a »Handwörterbuch« című munkában.¹⁾ Nem is lehet eltagadni, hogy a viszonyok igen gyakran valóban így fognak alakulni; de ép úgy, mint az előbbi feltevésnél, a hatás itt is inkább időleges agiofluctuációban, mint állandó emelkedés vagy csökkenésben nyilvánul.

Mindenekelőtt itt is van segédeszköz a fizetési mérleg időleges megzavarásának helyreállítására az üres váltók és értékpapirforgalom alakjában. A meddig az rendelkezésünkre áll, a kereskedelmi mérleg kedvező vagy kedvezőtlen volta sem gyakorol hatást fizetési mérlegünkre és az agiora. Különben a fenti feltevés mellett nem szükséges feltételezni annak megzavarását még akkor sem, ha nehezen adjuk el kiviteli czikkeinket külföldön. A külföldi kedvezőtlen gazdasági conjuncturák hatását mi is megérezzük. Valószínűleg ilyenkor nemcsak mi viszünk ki kevesebb árút külföldre, hanem a külföld is kevesebbet hozhat be mihozzánk és ekkor a fizetési mérleg sem veszíti el egyensúlyát. Ha nyerstermelő országról van szó, ez annál inkább valószínű, mert az utóbbi könnyebben nélkülözi az iparczikkeket, mint az élelmi czikkeket a külföld, a melynek népessége nagyobb, mint földjének termő ereje és a mely minden évben kisebb-nagyobb mennyiséget kénytelen ezekből importálni, tekintet nélkül a gazdasági viszonyokra. Továbbá nem képzelhető el, miért kénytelen az exporteur kimerőszakolni árúczikkeinek eladását a külfölddel szemben. A kereskedő akkor exportál, ha az üzlet neki hasznot hajt. Agio-emelkedésnél valóban lehet neki nyeresége, de csak az esetben, ha a belföldi ár szintén arányban csökken a külföldivel. Az export lehetősége tehát nemcsak a külföldi, hanem a belföldi árviszonyoktól is függ. Ha például belföldön kedvező

¹⁾ Handwörterbuch für Staatswissenschaften. Jena. 1893, V. Band. Papiergeld. S. 100 – 104.

zötlen volt a termés és az élelmi cikkek ára hirtelen felszökik hasonló módon, mint azt monarchiánk áralakulásánál gyakran megfigyeltük, ez esetben az agioemelkedés nem bírja ellensúlyozni az élelmi cikkek belföldi áremelkedését és a kivitel sem hozhat hasznot.

De eltekintve e hypothetikus ellenvetésektől, tény az, hogy a fenti magyarázat nem egyezik meg a belföldi áralakulásnál tapasztalt jelenségekkel. Lexis tanár maga azt mondja: »E folyamat nélkülözhetetlen előfeltétele nyilván abban áll, hogy a papírpénz értéke ne változzék a belföldi árúczikkal szemben vagy legalább távolról sem oly mértékben, a mint az aranyváltó vagy pedig az arany maga növekszik értékben.« Tény azonban, hogy ez előfeltétel minálunk rendesen nem létezik, mert papírpénzünk értéke, mint láttuk, a 45 árúczikk belföldi árátlagánál megváltozik és pedig éppen oly mértékben, mint az megfelel a külföldi váltóárfolyamoknak. Ilyen áregyenlet mellett pedig se a kivitel, se a bevitel nem tehet szert a rendesnél nagyobb nyereségre, akárhogy változik is a váltóárfolyam. Kivételesen nyeresége lehet ugyan egyik vagy másik kereskedőnek, a ki jól tudja felhasználni a conjuncturákat, de ez nem lehet általános jelenség, a mely befolyásolhatná a monarchia külkereskedelmét. Ilyen viszonyok mellett az az agioemelkedés sem keletkezik azon szükségből, hogy készpénz hiányában nagyobb mennyiségű kivitellel állítsuk helyre a monarchia fizetési mérlegének egyensúlyát.

Egyáltalában az előbbi két feltevés tárgyalása után ama meggyőződésre kell jutnunk, hogy a monarchia kereskedelmi mérlege nem lehet nagy hatással a monarchia fizetési mérlegére és a váltóárfolyamokra, mert az árkiegyenlítődés elve legtöbb esetben kizárja annak lehetőségét. Tudvalevőleg a kereskedelmi áruforgalomból folyó elszámolás csak egy részét képezi a fizetési mérleg teljes összegének. Mivel a váltóárfolyam-ingadozás valóban a fizetési mérleg megváltozásának a jele, a többi körülményekben kell keresnünk a tényezőket, a melyek megzavarhatják az előbbit és pedig összefüggésben a külföldi áralakulás esélyeivel, a mint azt eddig megállapítottuk.

Tudvalevőleg az árváltozás maga is csak jelenség; ebben nyilvánul hatása a gazdasági viszonyok conjuncturáinak, a melyek periodikus módon ismétlődnek. Itt el kell tekintenünk

azon nagy árváltozásoktól, a melyek előállhatnak egyes termelési ágakban új technikai vívmányok vagy a beszerzési piacz nagyfokú kiterjedése folytán. Ettől eltekintve az évi productio terjedelme függ a tőke nagyságától, a mely évente rendelkezésünkre áll. E tőke azonban nem állandó és többé-kevésbé új alakban jelenik meg a piacon egyik évről a másikra. A vállalkozó határozza meg a termelés minő ágában használja fel a tőkét. Azt számítás alapján eszközli, tekintettel a jövő kereskedelmi viszonyokra. Ha számítása jó, az eredmény is kedvező és a forgó tőke haszonnal kerül ki a termelési és kereskedelmi folyamatból és meghozza kamatját és törlesztési quotáját az álló tőkének. Ha számítása rossz, a forgó tőke nem hajt hasznót és az álló tőke részben vagy egészben elveszti értékét. A mezőgazdasági termelő szintén ilyen számítással dolgozik; de klimatikus és más természeti tényezők minden perczen halomra dönthetik számítását. Továbbá fontos körülmény a termelés esélyeire nézve a hitelviszonyok megváltozása. A tőke tulajdonosa és a vállalkozó nem mindig egy és ugyanazon személy. Ha a tőke egy része talán meg is illeti az utóbbit, azért mégis folyton idegen tőkére szorul, hogy vállalatát kellő méretekben folytathassa. Ha azt tőle megvonják, a vállalat is összedől. A vállalkozó viszont határozott összeget fizet az idegen tőke használatáért akár kedvező a tőkebefektetés, akár nem. Gyakran előfordul azon eset, hogy olyan vállalkozónak hitelez a tőkepenzes — akár bankok közvetítése, akár részvények megvétele útján — a kik téves irányban vagy kellő számítás nélkül üzik a termelést. Ha azt idővel kénytelen beszüntetni, elvesz a befektetett tőke vagy annak egy része. Ha ilyen esetek gyakoriak, az kétségtelenül kedvezőtlenül hat vissza a hitelviszonyokra, a minek folytán a tőkepenzes megvonja hitelét még attól a vállalkozótól is, a ki biztos nyereségre dolgozik vagy ilyenre legalább kilátása van. Ezzel a vállalkozás kezdeményezése és kiterjesztése, sőt gyakran annak fentartása is megnehezítettetik, a mi újabb tőkeveszteséget vonhat maga után. De talán fölösleges is ez ismeretes dolgokkal tovább foglalkoznunk. Röviden azt mondhatjuk: ha bármilyen oknál fogva, akár kedvezőtlen mezőgazdasági viszonyok, akár túlságos vagy téves irányú tőkebefektetés, akár kétes természetű hitelezés következtében a forgó tőke megfogy avagy kevésbé gyarapszik,

mint azt előre vártuk és annak következtében az álló tőke is vesztit értékben, úgy kedvezőtlen gazdasági viszonyokkal állunk szemben. A termelő annak daczára törekszik eladni, hogy újra foglalkoztassa vállalatát; a kínálat nagyobb lévén, mint a kereslet, az árak esnek. E kedvezőtlen eladások mellett az álló tőke sem hoz olyan hasznót, mint az előbbi években; ebből kevesebb jut a tőkepénzesnek, a ki kénytelen szűkebb határt szabni fogyasztásának. Ez által oly czikkekre is kiterjed az árhanyatlás, a melyek termelése nem volt nagyobb a rendesnél. *Egyszóval a tőkehiány általánosságban minden téren mutatkozik.* A hitelező kénytelen követeléseit behajtani; az adós nehezen fizet, mert árúit nem tudja értékesíteni. E surlódás megzavarja a hitelviszonyokat. Oly pénzügyi műveletek, melyek eddigelé hitel és átírás útján könnyen voltak eszközölhetők, most megnehezítettnek. Mindenki készpénzben óhajtja behajtani követeléseit, hogy fizetéseinek eleget tehesen. Ilyenkor aránylag nagyobb készpénzforgalomra van szükség; tehát nemcsak a tőke, hanem a nemes fém is megdrágul, a mely közvetíti az előbbinek forgalmát; mindez a kamatláb emelkedésében nyilvánul.

E bajok annál súlyosabbak, minél több kedvező gazdasági év előzte meg azokat. Ha a forgó tőke kedvező termések, jövedelmező vállalatok mellett gyorsan felszaporodik, a nyers anyagok árai emelkednek első sorban, mert mindenki törekszik a kínálgató nagy haszonnal azokat feldolgozni. Nagy haszonnal a fogyasztás is nagyobb; e körülmény az élelmi czikkek árait is felhajtja, a hitelezés köre kiterjed és a nagy forgalom daczára aránylag kevesebb készpénzre van szükségünk, mint kedvezőtlen hitelviszonyok mellett. A vállalkozási kedv egyre merészebb lesz mindaddig, a míg annak túlhajtása vagy kedvezőtlen termések következtében be nem áll az imént jelzett visszaesés és árhanyatlás. Szem előtt tartva tehát azt, hogy emelkedő árak rendesen tőkebőséggel és kedvező hitelviszonyokkal és hanyatló árak annak ellenkezőjével vannak egybekötve, nézzük miként hat ez vissza a nemzetközi kereskedelemre.

Ha ily viszonyok külföldön — például Londonban — mutatkoznak, ott törekedni fognak az idegen országoknak nyújtott hitelt korlátozni és a követelések egy részét behajtani. Az angol tőke azért vándorolt ki, hogy a magasabb

kamatláb mellett több jövedelmet hozzon. Ha az utóbbi Londonban is emelkedik, a jövedelmezési különbség is elenyészik. A tőke visszafizetése rendes körülmények mellett árucikkben szokott megtörténni. De a kedvezőtlen gazdasági viszonyok mellett Anglia esetleg nem hajlandó a külföldi importtöbblet átvételére, mivel ott amúgy is nagy a kínálat. Feltéve azt, hogy Angliának például Németországon van ilyen behajtani való követelése, ennek következménye az lesz, hogy a német adósok törekedni fognak londoni váltókat beszerezni, a minek folytán annak ára megdrágul. Ha az utóbbi eléri az ismert »gold-point«-ot, az adósnak czélszerűbb lesz aranyat szállítani Angliába a szállítás költségei daczára. Ha ez export nagyobb arányokat ölt, Németországban is megdrágul az arany, a mi visszahatást gyakorol az ottani piacra. Első sorban az árucikkek ára csökken és alkalmazkodik a megfelelő angol paritashoz, ha ez speculatio útján teljesen meg nem történt. Másodsorban a hitelintézetek, a melyek tudvalevőleg közvetítik a tőke vándorlását a tőketulajdonos és vállalkozó között, szintén megérzik a visszahatást. A tőke rendesen arany alakjában vagy legalább aranyért bármikor felcserélhető alakban jut az intézet birtokába a passiv üzlet minden neménél és ugyanilyen alakban hagyja el azt az activ üzletnél. De az intézet mindig megtartja az arany egy részét saját fizetőképessége megóvása végett. Ily módon a hitelintézetek az aranytartalék medenczéi, a melyek biztosítják azt, hogy a tőke bármikor folyósítható és arany alakjában visszajuthat a tulajdonos birtokába. Export esetében tehát az arany egy része a hitelintézetek tartalékából fog kikerülni, a hol az könnyen hozzáférhető. Ezzel egyszersmind az intézet rendelkezési tőkéje is kisebb lesz, a melynek folytán kénytelen megnehezíteni a hitelezést és felemelni a kamatlábat. A hitelmegszorítás következtében tőkehiány válik érezhetővé a termelés terén, a mi hasonló zavarokat fog előidézni, mint azt fentebb leírtuk.

Ily módon az aranyexport az, a mely közvetve kényszeríti a német piacot arra, hogy alkalmazkodjék az angol viszonyokhoz nemcsak átalakulás tekintetében, hanem egyszersmind hitelezés és kamatláb tekintetében, mert lehetővé teszi azt, hogy Anglia bármikor visszavonja tőkéjét Németországból. Az utóbbi természetesen hasonló módon fog könnyíteni

szorult helyzetén, mint tette azt Anglia vele szemben és szintén be fogja vonni külföldi követeléseit. Ez által a kedvezőtlen gazdasági conjuncturák hulláma elterjed egyik országról a másikra és többé-kevésbé az egész világpiaczon érezhető lesz annak hatása.

Előfordul ugyan az is, hogy egyik-másik ország kedvező viszonyaival nem érzi meg a krízis teljes súlyát és talán hitelez is tőkét más szorult helyzetben levő piacoknak; de az aranyexport az utóbbi esetben is előállhat és a kamatláb is felfelé fog törekedni, ha máskép nem, a kölcsönzés ténye következtében.

Papirvalutával bíró országban más úton és módon érvényesül a világpiac tényezőinek hatása; de azért a végeredmény ugyanaz lesz, mint más országokban. Láttuk már a külföldi árváltozás elméleti feltételezésénél, hogy a belföldi ár itt is kénytelen követni a külföldi példát; ha az máskép be nem következik, előidézi azt a váltóárfolyamok emelkedése vagy csökkenése. Hasonlólag a tőke nemzetközi forgalma nemcsak az aranyexportra és annak értékére van hatással, hanem befolyásolja a váltóárfolyamokban a papirpénz értékét.

Ha monarchiánknak felmondják a külföldi hitelt, annak értékét végelemzésben vagy kivitelünk szaporításával vagy bevitelünk korlátozásával fizethetjük vissza. De a folyamat, a mely által elérjük a czélt, nem oly egyszerű, a mint az első pillanatra látszik. Segítségünkre lehet ennél két körülmény. Ha saját piacunk is rendelkezik felesleges aranymennységgel, azt fogja esetleg a külföldi követelés kielégítésére fordítani. De más úton is gondoskodhatunk a fizetésről. Rendesen a nagy bankok készletben tartanak bizonyos tartalékot aranyváltókban, a melyben pénzeket rövid lejáratúval és könnyen kamatoztatják. Ha tehát azok ára emelkedik, valószínűleg a pénzpiac rendelkezésére bocsátják azok egy részét a kellő haszon mellett és akkor a váratlan fizetési kötelezettség a felgyűjtött tartalékból nyerhet kielégítést. Ha azonban ez is megfogy, akkor az agioemelkedés többé vissza nem tartható. Az utóbbi esetben következő módon történik a külföldi követelés visszafizetése.

Tegyük fel például, hogy a monarchia tartozik Angliának az áruforgalom, az ott elhelyezett értékpapírok kamatja és más fizetési kötelezettségek alapján egy millió font ster-

linggel; ellenben Anglia hasonló címek alatt — hozzáadva az ott lejárt értékek szelvényeinek összegét — 12 millió forinttal áll fizetési vagy szolgáltatási kötelezettségben a monarchiával szemben. Ha az elszámolásnál 10 font sterling 120 forintban számíttatik át, mindkét oldalról kielégítettik a követelés és mindkét ország hitelezője saját hazájában és saját pénzében értékesítheti az előbbi. Ha azonban Anglia felmondja a minálunk elhelyezett tőkéjének egy részét — akár közvetlen felmondás útján, akár oly módon, hogy eladja értékpapirjainkat Bécsben — ekkor a rendes fizetési kötelezettségen felül egyenleg marad fenn a monarchia terhére. Ha e követelés összege például 600.000 frt és a monarchia más úton ezt kifizetni nem képes, akkor az előbbi egy millió font angol tartozással szemben monarchiánk 12,600.000 forintot kénytelen fizetni. Ez többé ki nem egyenlíthető az előbbi árfolyam mellett. A londoni aranyváltó megdrágul és pedig mindaddig, míg egy millió font megfelel 12,600.000 frtnak; e szerint a kölcsönös követelés csak akkor lesz kielégítve, ha agionk öt százalékkal emelkedik. Ily módon aranypénz hiányában az agioemelkedés állítja helyre a fizetési mérleg egyensúlyát.

A példa természetesen schematikus, a mely valóságban bonyolódik az által, hogy egyik ország áttolhatja fizetését a másikra, továbbá az által, hogy még rendes körülmények mellett sem felel meg egyik ország fizetési kötelezettsége a másikénak, hanem csak az összes tartozása a külfölddel szemben — hosszabb idei átlagban — felelhet meg az összes külföldi követelésnek. De akárhogy történik a leszámolás, mindenestre nyilvánvaló az, hogy *agioemelkedés után monarchiánk nagyobb külföldi tartozást egyenlíthet ki, mint annak előtte, mert tartozásának értéke csökkent.* Látszólag ugyan a veszteség, a melyet a papírértékre szóló váltók tulajdonosai szenvednek, az agioemelkedés által kiegyenlítődik ama nyereség által, a melyet a belföldi exporteur, azaz az aranyváltó birtokosa húzhat. De ha magánosokra nézve tényleg mutatkozik is pénzbeli haszon, az közgazdaságilag véve nem valódi értékszaporodás.

Láttuk az előbbi fejezetben azt, hogy a belföldi áralakulás alkalmazkodik a papírpénz új relatiójához. Ha tehát a belföldi exporteur realizálva előbbi nyereségét az egész összeggel, ismét belföldi árúkat vásárol, hogy azokat külföldre

szállítsa, azt fogja tapasztalni, hogy a relativ áremelkedés mellett nem vehet több árut a nagyobb pénzösszeggel, mint azelőtt. Nyeresége tehát nem tőkeszaporodás, hanem csak névleges pénztöbblet, a mely a papirpénz elértéktelenülése következtében állott elő.

Másrészt a külföldi importeur, a ki Bécsre szóló váltókkal bir vagy jogosított ilyeneket Bécsre húzni, az agioemelkedés mellett veszít minden egyes váltónál öt százalékot a fenti példa szerint. Reá nézve a veszteség egyszersmind tőkeveszteség is, mert feltéve, hogy a külföldi viszonyok nem változtak, ő 10 font helyett csak $9\frac{1}{2}$ fontot kap a 120 frtra szóló bécsi váltóért és ha ezért külföldön árukat vásárol, kevesebbet vehet, mint azelőtt.

A mennyiben tehát kizárólag a külföld volna Bécsre szóló váltók birtokában, csakis az utóbbi terhére esnék a veszteség és ily módon a külföld ugyszólván önnönmagát fizetné ki, de tényleg máskép alakulnak a viszonyok. A külföld ismervén pénzrendszerünk ingatag voltát, nem fog papírértékben eladni, hanem saját fémvalutájában köti meg az alkut.

Az árucikkek további értékesítésével a belföldi kereskedő foglalkozik; az esetleges veszteség tehát azt fogja érni. A mennyiben külföldiek mégis kötnek ily alkut, ez ellen biztosíthatják magukat az által, hogy azonnal értékesítik e váltókat belföldi hitelintézeteknél, a midőn az utóbbiak szenvednek kárt. Sőt még tovább is terjedhet a veszteség átruházásának a köre. Ha az importeur — legyen az akár külföldi, akár belföldi egyén — kellő tudatával van a rizikónak, a mely őt érheti, betudhatja annak biztosítási díját az árucikkek eladási árába; hasonlólag a pénzintézetek is leszámíthatják annak esetleges bekövetkeztét. Ekkor sem az importeur, sem a pénzintézet nem veszít, hanem az illető belföldi fogyasztó, a ki kénytelen drágábban megfizetni a külföldi árut, mint az szükséges volna rendezett piaczviszonyok mellett. E felülfizetés valódi tőkeveszteség, mert kénytelenek vagyunk a magasabb ár mellett vagy kevesebb külföldi árut behozni, vagy pedig annak ellenértékét nagyobb összegben számítani és cserébe több belföldi árut odaadni, mint agioemelkedés nélkül.

Azon exporttöbblet, a melyet a külföldnek cserébe adunk, vagy pedig azon importcsökkenés, a mely a beviteli árúban mutat-

kozik, képezi tulajdonkép a tőkevisszafizetést a külföldi hitelező javára; a ki tőlünk megvonja hitelét. Ha ez be nem következik és az agio nem veszélyeszteti váltóink értékét, annyival több tőke marad a monarchiában.

Általában véve e következtetés megegyezik ama megfigyelésünkkel, hogy agioemelkedéssel egyidejűleg belföldi áraink aránylag magasabbak a külföldieknél; de abból az is következik, hogy az agio által előidézett árkülönbözetnek aránylag jobban kell mutatkoznia a beviteli, mint a kiviteli cikkek árában, mert az említett »biztosítási díj« még az agio százalékan felül emeli az előbbiek árát. Ezt valóban megfigyelhetjük a VIII. számú táblán, a melyen beviteli cikkek árvonala különösen magas akkor, midőn agionk emelkedik. Némileg megzavarja ugyan e jelenséget ama körülmény, hogy a jelzett specialis ártényezők következtében 1880 óta állandó a különbözet kiviteli cikkeink százalékabán a külfölddel szemben; de azért ugyane jelenség mégis felismerhető, a mennyiben agioemelkedés mellett a beviteli cikkek árvonala mindenkor jobban megközelíti az előbbiek árvonalát, mint oly években, midőn az agio csökken.

Elképzelhető azonban az is, hogy az említett tőkefelmondás oly hirtelen és nagyfokú agiofluctuatiót idéz elő, hogy annak hatása nem érvényesülhet azonnal a belföldi áralakulásban, mivel a pénzpiacz helyzete gyorsabban megváltozhat, mint azt követni képes az árúkereskedelem. Ilyenkor valóban haszonra tehet szert az exporteur, ha az előbbi áron megveszi a belföldi terményt és eladja azt az agio által nyújtott praemium mellett. Feltéve, hogy a külföldi piacz helyzete kedvezőtlen, az exporteur olcsóbb árak mellett leverheti külföldi versenytársait és mégis hasznót is húzhat, mint azt már fentebb láttuk.

Ha az export nagy arányokat ölt, elegendő külföldi váltó lesz a pénzpiacz rendelkezésére és egyelőre az agio sem fokozódik még akkor sem, ha ismét tőkét mondanak fel mi nálunk.

Ily módon az agio visszahat az exportra és az utóbbi helyre állítja a fizetési mérleg egyensúlyát. De az ilyen rendkívüli export campagne felhajtja a belföldi cikkek árát mi nálunk; azok tehát gyorsan fognak alkalmazkodni az új relációhoz. Annak lehetősége tehát időhöz kötött és utólag foko-

zott agioemelkedésre vezethet, ha a gyorsított export mellett megfogy az e célra rendelkezésre lévő árúfelesleg; egyáltalában pedig csak akkor állhat elő, ha ellentétben a külfölddel, minálunk kivételesen kedvezők a gazdasági viszonyok. Közgazdasági szempontból az ilyen gyorsított export mi reánk nézve szintén tőkeveszteséggel jár, a mennyiben terményünk külföldön olcsóbb áron adatik el, a mint az megfelel az akkori áregyenlegnek. A veszteséget a belföldi termelő viseli, a ki korán adott el tekintet nélkül a külföldi váltóárfolyamra. Ha bevárja az utóbbi hatását, a melyet az gyakorol az árakra, magasabb árt érhetett volna el. Vesztesége egy része az exporteur javára esik, a mennyiben pedig az utóbbi árendedményt tett külföldön, másik része a külföld javára jön számításba. Ebből azt látjuk, hogy a gyorsított export megkönnyíti ugyan egy időre a felmondott tőke visszafizetését, de ez is gyakran újabb tőkeveszteséggel jár. E szerint nemcsak drágábban fizetjük meg a külföldi importcikkeket, hanem egyszersmind gyakran kisebb értékben adják el terményeinket külföldön, a mint az megtörtént volna állandó váltóárfolyamok mellett.

Az agio és a tőkevisszafizetés jelzett hatásai annál is inkább bekövetkeznek, mivel ama segédeszközök, a melyek máskor piacunk rendelkezésére voltak és esetleg helyreállították a fizetési mérleg egyensúlyát — a mint azt az előbbi két feltevésnél láttuk — ily viszonyok mellett fel nem tételezhetők. A külföld nem lesz hajlandó üres váltók alakjában előlegezni amaz összeget, a mely kielégitheti fizetési egyenlegünket; egyrészt azért nem, mert azon van, hogy előbbi követeléseit bevonja és tartózkodni fog újabb hitelezéstől; másrészt azért, mert a külföldi kamatláb emelkedik és az ilyen művelet nem hoz annyi hasznót, mint azelőtt. Másodszorban a külföld alig lesz hajlandó tőlünk értékpapirokat vásárolni, a mi különben is a hitelezés egy másik neve. Azok árfolyama csökken először azért, mert a kamatláb emelkedik, másodszor azért, mert sokan eladnak, hogy készpénzhez jussanak, harmadszor azért, mert a magánvállalatok üzleti kilátásai kedvezőtlenek. Mindez nem hat biztatólag a külföldi tőkepenzes vásárlási kedvére. Ellenkezőleg gyakran előfordul az, hogy értékpapirjaink árfolyama kedvezőbb minálunk, mint külföldön; ilyenkor mi inkább hajlandók leszünk azokat visszaváltani, bizván azok soliditásában és azon reményben, hogy a kedvező

zötlen idők elmultával haszonnal értékesíthetjük azokat. De feltéve, hogy a tőkehiány minálunk is csakhamar érezhetővé válik és ezt meg nem tehetjük, egyik-másik intézet érdekében lesz visszaváltani papírjait, például zálogleveleit, nehogy a külföldi tőkepenzes nagyobb árcsökkenéssel teljesen elveszítse azok iránt bizalmát. E körülmény pedig csak súlyosbitja a bajt és fokozza az agioemelkedést. Kedvezőtlen pénz- és hitelviszonyok mellett tehát nemcsak nem áll rendelkezésünkre oly segédeszköz, a melylyel az agio emelkedését megakadályozhatjuk, hanem ellenkezőleg oly kényszerhelyzetbe juthatunk, hogy értékpapírjaink visszaváltása által még fokozzuk az előbbi.

A tőkevisszafizetés közvetlen módja tehát különböző, a szerint, a mint az illető ország valutája arany, vagy pedig papírpénz, de a hatás, melyet az gyakorol az illető ország piaczára, ugyanaz bármelyik esetben.

Mindkét helyt megdrágul a tőke használati ára, a mi kamatláb-emelkedésben nyilvánul; mindkét helyt tőkehiány válik érezhetővé, a mi kapcsolatban a kedvezőtlen eladással, megzavarja a termelés rendes menetét; mindkét helyt a tőke végelemzésben árúczikkek alakjában fizettetik vissza, mert az aranyexport is csak korlátolt határok között mozoghat. Ily módon a papírvalutával bíró ország megérzi nemcsak a külföldi áralakulás megváltozását, hanem egyszersmind a nemzetközi pénz- és hitelviszonyok kedvezőtlen fordulatát, a mi a nemzetközi piacon az aranyváltók megdrágulásában, a belső piacon relativ áremelkedésben nyilvánul. Az agio oka tehát a világpiacz kedvezőtlen gazdasági viszonyaiban keresendő, a melyek reflex úton valutánk értékingadozásában tükröződnek vissza. Mivel e viszonyok évekig eltarthatnak és az idegen tőke sok esetben egyszerre nem vonható vissza nagyobb veszteség nélkül, hanem csak folytatólag, a mint az lassan kikerül a termelési folyamatból, a agionövekedés is folytatólagos és tart mindaddig, míg a világpiacz viszonyai meg nem változnak és elő nem idézik az ellenkező áramlatot a váltóárfolyamokban.¹⁾

¹⁾ Midőn e sorokat sajtó alá bocsátom, olvasom Dr. Ph. Kalkmann »Die Entwertung der oesterreichischen Valuta im Jahre 1893 und ihre Ursachen (Freiburg 1899.)« című dolgozatát. Szerző összehasonlítja e munkában a váltóárfolyamok és magánkamatláb ingadozását a bécsi és külföldi piaczo-

Lehet azonban az agionak még egy másik oka, a mely közvetlen összefüggésben áll ugyane viszonyokkal. Fentebb említettem, hogy aranyvaluta mellett nemcsak megdrágul a tőke és annak kamatlába, hanem egyszersmind az arany is, a mely annak forgalmát közvetíti. A kedvezőtlen conjuncturák mellett a hitelviszonyok is rosszak és oly segédeszközök, a melyek a tőkeforgalomban máskor pénzt helyettesítettek, kevésbé állanak a piacz rendelkezésére. Az által, hogy mindenki lehetőleg készpénzben óhajtja bevonni követelését, aránylag nagy arany mennyiségre van szükség, a mely bankjegyek által kellőleg nem pótolható, mert a kibocsátó intézetek fémtartaléka ugyanakkor megfogy. A meddig e jelenség csak egyik-másik piaczon mutatkozik, a nemzetközi forgalom segít a bajon oly módon, hogy elviszi az aranyat onnét, a hol az kevésbé keresett. De ha a gazdasági krízis hirtelen lép fel, nagy arányokat ölt és a világ összes piaczain megérezhető, akkor valóban elképzelhető az, hogy az arany értéke is hirtelen emelkedik. E jelenség ugyan csak időleges, a mennyiben a krízis tisztítja a piacz helyzetét és rövid idő múlva a hitelviszonyok is a rendes mederbe terelődnek. Azért ugyanez megkülönböztetendő az úgynevezett »arany-appreciatio« kérdésétől, a mely állandó jellegű és más körülményekkel áll összefüggésben. De ettől eltekintve az arany *időlegesen* is fluctuálhat értékben bizonyos határok között. A hatás árcsökkenésben fog nyilvánulni és pedig az összes piaczokon, a hol arany a standard. Indokolhatjuk tehát a külföldi árcsökkenést nemcsak a termelési és kereskedelmi viszonyok megváltozásával, hanem egyszersmind a pénzviszonyokban beállott változással. A két befolyás hatását nehezen lehet

kon az 1892 és 1895 közötti években, továbbá a külföldi piaczon forgalomban lévő értékpapírok árfolyamait Bécsben, Berlinben és Párisban 1893-ban; e megfigyelésekből azon következtetésre jut, hogy az 1893-ik évi hirtelen agioemelkedés nemzetközi tényezők és különösen a tőke nemzetközi forgalmával magyarázandó. Ez újlag megerősíti fenti következtetésünket, a melyet ettől függetlenül a nemzetközi áralakulásból levontunk. A mig azonban szerző ezt csak a fenti egy évre vonatkozólag állapítja meg és nézete szerint azért vált lehetővé, mert 1892-iki valutatörvényeinkkel megkönnyítettük ugyan az aranybevitelt, de megnehezítettük annak kivitelét, addig én azt a fentiekben mint általános jelenséget törekedtem feltüntetni, a mely az elmúlt 30 esztendőben állandóan hatott valutánk értékére és befolyásolni fogja azt mindaddig, a mig az utóbbi megtartja a korlátozott forgalmú papírpénz jellegét.

külön-külön megállapítani, mivel mindkettő hasonló módon és együttesen mutatkozik. De feltéve az aranyérték megváltozásának lehetőségét, kétségtelenül ez befolyásolni fogja papirvalutánk árfolyamát.

A mennyiben a mi piacunk is rendelkezik aranytartalékkal, azt hajlandó lesz nagyobb kereslet mellett, jó árban átengedni a külföldnek. Az arany értékemelkedésével együtt azon váltók ára is emelkedik, a melyek aranyfizetésre szólnak és ugyanaz arányban csökken a papírpénzre szóló váltók ára. Mint többször tapasztaltuk, ez vissza fog hatni belföldi áralakulásunkra, a mely ellentétben a külföldivel, magasabb szintvonalon marad, mint az megfelel az előbbi relationak. Ily módon az agio jelzi az arany értékemelkedését és az áralakulás útján közvetve befolyásolja valutánk belföldi értékét.

Ez ellen ugyan azt hozhatjuk fel, hogy ugyanazon körülmények, a melyek megrágítják külföldön a forgalom eszközét, minálunk szintén hatással lesznek a papírpénz értékére. Ha tehát a hitelmegszorítás következtében megrágul külföldön a készpénz, az nálunk is bekövetkezik, mihelyt az előbbi hatása mi hozzánk is elterjed; az utóbbi pedig ellensúlyozhatja az agio emelkedését. Nem lehet eltagadni, hogy ez eset szintén előállhat. Vajjon valóban bekövetkezik-e vagy sem, az egyéb körülményektől is függ, a melyek összefüggésben vannak a papirvaluta jellegével és a jegykibocsátás rendszerével. Első sorban nem szabad megfeledkeznünk arról a körülményről, hogy a papírpénz fictivérték lévén, nem képezi hasonló mértékben a tőkeforgalom és hitel alapját, mint a nemzetközi értékkel bíró nemesfém. Másodsorban a papírpénz gyorsabb forgalmi eszköz lévén mint az arany, szükség esetében aránylag nagyobb forgalmat bonyolíthat le, mint amaz. Harmadszor, mint már említém, papirvalutával bíró országban kevésbé fejlettek a forgalom segédeszközei. Ha az utóbbi időlegesen megzavartatik a kedvezőtlen hitelviszonyok következtében, e körülmény kevésbé fogja módosítani a forgalom és tőkeátruházás rendes menetét ott, a hol hitelrendszer kevésbé fejlett. Mindezt tekintetbe véve nem valószínű tehát az, hogy a papírpénz belföldi értékemelkedése lépést tartson az arany külföldi értékemelkedésével és ily módon ellensúlyozza az utóbbinak hatását a váltó árfolyamokban. Ellenkezőleg gyakran megtörténik az, hogy akarva

vagy nem akarva még fokozzuk valutánk agioját belföldi inflatio által.

Mint láttuk a külföldi kedvezőtlen gazdasági viszonyok hatása mi hozzánk is elterjed és itt a tőkehiány hasonló módon érezhető, mint külföldön; ezt pedig a nagy bankok és különösen az osztrák-magyar bank szintén megérzik. Az utóbbi helyzete annyiban különbözött eddig az európai jegy-kibocsátó bankok helyzetétől, hogy ezek kénytelenek megvédeni aranykészletüket, amaz pedig a kényszerforgalom mellett csak akkor és annyi nemesfémeket enged át készletéből, a mennyi tekintettel a jegyforgalom törvényes határaitra haszonnal értékesíthető. Ha az előbbiek felemelik a kamatlábat, az szükséges óvintézkedés a bankra nézve; az osztrák-magyar bank látszólag nem szorul ily védekezésre legfeljebb csak akkor, ha a jegyforgalom szaporodásával köteles megfizetni az öt százalékos adót. A pénzpiacz érdekében áll a kamatláb-emelést minél későbbre halasztani. Ha a közvélemény hatása alatt a bank nem követi a külföldi példát, annak következménye az lesz, hogy mindenki lehetőleg igénybe veszi annak hitelét és ily módon a bank kénytelen nagyobb mennyiségű bankjegyet hozni forgalomba. Az újabb jegy-kibocsátás megszorítja ugyan a forgalmi eszközök mennyiségét, de nem a rendelkezésre álló gazdasági tőkét. A kibocsátott többlet tehát csak akkor bírhat értékkel, ha csökkenti az előbb forgalomban lévő papírpénz értékét. Ily módon a túlságos jegy-kibocsátás a régi jegyek értékének rovására történik és időlegesen belföldi inflatiót idézhet elő. Az utóbbi természetesen visszahatást gyakorol a belföldi árakra és a külföldi váltóárfolyamokra és ekkép a külföldi viszonyok következtében beállott agio még fokozódik valutánk belföldi elértéktelenülése következtében.

Az utóbbi eset valóban minálunk is előfordult. Kimutattam azt például említett cikkemben ¹⁾ az 1893-ik évre vonatkozólag, a midőn a külföldi birodalmi bankok jegyforgalma vagy csökken vagy keveset növekszik az év első feléhez viszonyítva. Ellenben az osztrák-magyar és spanyol bank jegyforgalma ugyanakkor egyre növekszik és a forgalom

¹⁾ Külkereskedelem és váltó-árfolyam. Közgazdasági Szemle. XVIII. évfolyam 777-ik oldal.

maximumja körülbelül ugyanakkor mutatkozik, midőn az agio eléri a maximumot. Hogy ez évi agioemelkedés mennyiben indokolható az utóbbival, mennyiben pedig az említett külföldi tényezőkkel, azt nehéz volna megállapítani. De különben is a kérdés nem lényeges, valamint az sem, vajjon előfordult az hasonlólag más években is, mert e körülmény ugyan fokozza vagy esetleg mérsékli az előbbi tényezők hatását, de nem változtatja meg azok irányát. Az inflatioval járó körülmények ismereteseek lévén, ennek tárgyalását nem is tűztem ki czélul és annak lehetőségét ez alkalommal csak mellékesen érintem, mint olyant, a mely kapcsolatban a jelzett tényezőkkel még korlátolt forgalmi papírpénzrendszer mellett is befolyással lehet az agiofluctuációra. Az említett cikkemben főleg az arany időleges értékelelkedésével és az azzal járó esetleges inflációval indokoltam az agio jelenségét, mivel akkorában csak a külföldi index-numberrel hasonlíthattam össze annak százalékát. Utóbb összeállítva és megfigyelve a belföldi áralakulást, meggyőződtem arról, hogy az utóbbi körülményen kívül még egyéb külföldi tényezők is gyakorolnak befolyást, a mint azt a fentiekben jeleztem.

Összefoglalva a mondottakat, azt látjuk tehát, hogy az agioemelkedés oka első sorban a változó gazdasági conjunkturákban keresendő, a melyek külföldön egyrészt árcsökkenésben, másrészt tökehiányban és a pénz értékelkedésében nyilvánulnak. E viszonyok mi nálunk szintén a megfelelő árcsökkenésben mutatkoznak; azzal egyidejűleg azonban a nemzetközi tökeforgalomban beállott hitelkorlátozás kedvezőtlenül befolyásolja fizetési mérlegünket; annak egyensúlya ugyan megint helyreáll egyrészt a belföldi áralakulás megfelelő módosulása, másrészt a kereskedelmi árúmérleg esetleges megváltozása által, de mindez csak akkor lehetséges, ha a külföldi váltók árfolyama egyidejűleg emelkedik, azaz valutánk értékben csökken úgy a külfölddel szemben, mint a belföldi forgalomban.

Ha a világgazdaság viszonyai kedvezők és külföldön áremelkedéssel egyidejűleg tőke és pénzbőség mutatkozik és a hitelviszonyok is kedvezők, természetesen ez ellenkező irányban fogja befolyásolni váltóink árfolyamát. A külföld nemcsak drágán megfizeti exportunkat, hanem megveszi érték-papírjainkat, könnyen és olcsón hitelez üres váltók vagy más

kölcsönzés alakjában és hajlandó befektetni tőkéjét új vállalatainkba. Mindez kedvezőleg hat fizetési mérlegünkre és azzal valutánk árfolyama is megjavul. Ilyenkor a külföldi tőke kétféle módon jöhet be hozzánk, a mint azt a tőke-visszafizetésnél láttuk. Vagy nagyobb mennyiségű külföldi árut veszünk meg, ha azt magunk nem vagyunk képesek hasonló árban és módon előállítani, vagy pedig változatlan import mellett kisebb mennyiségű árut viszünk ki külföldre, mint a mennyit máskor kivittünk és a fölösleget saját termelésünk szaporítására használjuk fel. Az árumérleg mindenképpen importtöbbletet fog felmutatni, a mi csökkenti a külföldi és emeli a belföldi váltók árát. Az utóbbi jelenség a belföldi áralakulásban is nyilvánul, a mennyiben az általános áremelkedés daczára kisebb lesz az áremelkedés mi nálunk, mint külföldön. Hogyha pedig ugyanakkor a tőkemozgalom és az azzal járó váltóárfolyam látszólag kedvez az import-cikkek és kevésbé kedvez az exportcikkek árának, előállhat az is, hogy az importárú árkülönbözete a külfölddel szemben kisebb lesz, mint kiviteli cikkeink hasonló árkülönbözete. E jelenséget valóban megfigyelhetjük az illető táblán, a mely ez árkülönbözetet feltünteti. E körülmény azt jelenti, hogy mi aránylag olcsóbb árban kapjuk meg a külföldi árut, mint azt agiocsökkenés nélkül megkaphattuk volna, azaz munkaértékben véve mi kevesebb munka árán kapjuk meg a külföldi árucikket, mint a mennyibe az a külföldnek magának kerül. A külföldi piacz kedvező viszonyai visszahatnak tehát nemcsak agiónkra, hanem az áralakulás útján egyszersmind termelési és kereskedelmi viszonyainkra és azokra hasonlólag kedvező hatást gyakorolnak.

Ilyenkor jegyforgalmunk is meghaladhatja bizonyos fokig a rendes arányokat, a nélkül, hogy belföldi inflatio hatása mutatkoznék, mert kereskedelmi forgalmunk és a tőke növekedésével valóban több papírpénzre van szükségünk. Ezzel könnyen megmagyarázhatjuk a fentebb említett jelenséget, a melyet a papírpénz forgalmára vonatkozó adatoknál megfigyeltünk, hogy tudniillik a jegyforgalom nagyobb mérvű növekedése évi átlagokban véve rendszeren azon évekre esik, midőn agionk csökken és megfordítva a jegyforgalom csökken akkor, midőn agionk emelkedik. Mindkét esetben a jegyforgalom megváltozása szintén jelzi a gazdasági viszonyokban

beállott változást, a melylyel egyidejűleg valutánk értéke is fordított arányban fluctuál a jegyforgalom abszolút mennyiségéhez.

Hogy mennyire fontos az agiofluctuációra nézve a külföldi viszonyok állapota, azt legjobban az 1872—1875. évek jelenségei bizonyítják. Soha azóta nem láttunk ily kedvező árfolyamokat, pedig 1873-ban a monarchia tudvalevőleg nagymérvű pénz- és hitelkrizisen ment keresztül és ugyanez évek alatt annak kereskedelmi mérlege oly mértékben volt passiv, mint soha azelőtt és soha azóta. E négy év alatt átlagban 124 millió forint értékkel hoztunk be többet, mint a megnyit kivittünk (beleértve a forgalomba a nemesfémek forgalmát). Mivel már akkor is volt külföldi adósságunk, nemcsak nem fizettük ki annak kamatját, hanem még ezen felül a négy év alatt 495 millió forintot vettünk kölcsön a külföldtől. Nem akarok e viszonyok részletes tárgyalásába bocsátkozni; csak annyit említek fel, hogy a külföldi árcsökkenés szinte 1873 évvel kezdődik, de eleinte ott a gazdasági válság nem volt általános. Monarchiánk szorult helyzetén akként segített a külföld, hogy nagy mértékben hitelezett neki és ugyanakkor megvette a két kormány által kibocsátott kölcsönök egy részét; e tény világosan kitűnik külkereskedelmünk adataiból. A míg ez tartott, valutánk árfolyama is nagyon kedvező volt; mihelyt azonban a külföldi viszonyok megváltoztával korlátolták hitelünket, agionk is hirtelen emelkedik 1876-tól kezdve annak daczára, hogy akkor már tetemes kiviteli többletünk volt.

Az agio fenti magyarázata megegyezik továbbá mindama jelenségekkel, a melyeket az előbbi fejezetben megfigyeltünk. A külföldi áralakulás megváltozása, ha nem is mindig és minden téren, mégis többnyire akkor mutatkozik, a mikor megváltoznak a gazdasági viszonyok; tehát a külföldi jelzőszámok többé-kevésbé jelzik azok módosulását. Ezért valutánk értékszázaléka is hasonló módon fluctuál, mint a külföldi jelzőszám, mert mindkettő ugyanazon körülményekkel áll összefüggésben. Továbbá hasonló módon fluctuál az agio a többi papirvalutával bíró országokban, mert a világpiacz e befolyása mindenhová egyaránt elterjed. Ha az általános és közös irány daczára a fluctuatio százaléka különböző a külföldi jelzőszám és a papirvaluták százaléka között, az abban

leli magyarázatát, hogy a tőke és pénzpiacz helyzetén kívül még számos egyéb körülmény van hatással az áralakulásra és hogy azok szintén kifejezésre jutnak a jelzőszámokban; hasonlólag a különféle papirvaluták fluctuatioja között lényeges eltérés mutatkozik azért, mert az általános viszonyok különböző módon hatnak vissza az egyes országok gazdasági viszonyaira, a szerint, a mint ott kivételes vagy hasonló conjuncturákkal állunk szemben, vagy a szerint, mint azok hatását megzavarják más belföldi tényezők, a melyek szintén befolyással lehetnek a papírpénz sajátlagos értékváltozására, ha meggyőződünk arról, hogy az agio reflex jelenség, a mely különböző módon visszatükrözteti a világtőke forgalmát és a nemzetközi pénzpiacz általános helyzetét, akkor nem várhatjuk azt, hogy az hasonló módon fog nyilvánulni minden egyes országban, a hol az eladósodás és hitelmegvonás foka, valamint a papírpénz rendszere igen különböző lehet.

A mondottak után nem is csodálkozhatunk azon, ha nem találunk határozott összefüggésre a váltóárfolyam-fluctuatio és kereskedelmi mérlegünk activ vagy passiv volta között, noha az is jelzi a tőke nemzetközi forgalmát. Ha feltételezzük azt, hogy az országnak rendes kamatfizetési kötelezettsége van a külfölddel szemben, a rendesnél nagyobb kiviteli többlet kétségtelenül jelzi az idegen tőke visszafizetését és az ilyen beviteli többlet annak kikölcsönzését; de azért a mérleg megváltozása nincs hatással a váltóárfolyamokra. Ellenkezőleg az utóbbiak módosíthatják az előbbit, mert rendszeren akkor kölcsönzünk tőkét, midőn a világpiacz helyzete kedvező és akkor fizetjük azt vissza, midőn ez kedvezőtlen. Több évi átlagokat véve, inkább azt állapíthatjuk meg, hogy az agio csökken kivitelünk csökkenésével és emelkedik annak növekedésével. Ha azonban itt sem találunk határozott és feltétlen összefüggésre, annak oka abban rejlik, hogy a jelzett viszonyok közvetlen hatása alatt nem az árúmérleg, hanem a fizetési mérleg változik meg és annak egyensúlya helyreállhat nemcsak az árúmérleg megváltozása, hanem a belföldi áralakulás megfelelő módosulása által, a mely egyik esetben a kiviteli cikkek, a másik esetben a beviteli cikkek egyenértékét módosítja, eltekintve attól, hogy a pénzpiacznak magának is van többféle segédeszköze, a melylyel helyreállíthatja a fizetési mérleg megzavart egyensúlyát, mielőtt az más irányban gyakorolhatna hatást.

Ha ily módon tisztában vagyunk az agio jelenségével és annak okaival, első pillanatra azt hihetnők, hogy e fluctuationak nincsen határa és hogy az igen nagy arányokat fog ölteni akkor, ha hirtelen és egyszerre nagy tőkét mondanak fel. Ha ennek daczára azt tapasztaljuk monarchiánk valutájánál, hogy az 30 év leforgása alatt aránylag keveset változik értékben és annak ingadozása évi átlagban nyolcz százaléknál nem nagyobb se felfelé, se lefelé, azt szintén az említett tényezőkkel indokolhatjuk, a melyek előidézik ott is a kellő visszahatást.

Aranyvalutával bíró országban, mint tudjuk, az arany egyenliti ki a fizetési egyenleget; de az által, hogy az aranyexport visszahat az árakra, az ottani hitel- és pénzviszonyokra és a kamatlábra, a melyek a külföldinek megfelelő színvonalra helyezkednek, megszűnik a további aranyexport lehetősége. Sőt a mai kifejtett kereskedelmi és hitelviszonyokkal aranyexport nélkül is bekövetkezik a kiegyenlítés speculatio útján; e téren, mint tudjuk, a nagy bankok és a különféle tőzsdék játszák a döntő szerepet.

Minálunk a kiegyenlítés nem történik meg hasonló gyorsasággal; *de azért ép úgy mint az aranyexportnak az agionak is van határa: ez pedig nem egyéb mint a kamatlábkülönbözet.* Minél kisebb a különbség köztünk és a külföld között, annál kevésbbé indokolt az, hogy az utóbbi nálunk helyezze el tőkéjét és annál magasabbra mehet agionk; minél nagyobb a különbség, annál több külföldi tőke jöhet be hozzánk és annál kedvezőbb a váltóárfolyam mi ránk nézve. Természetesen itt kamatlábkülönbözet alatt nem értem annak abszolút számát, hanem ama relatív különbséget, a mely egyidejűleg tekintetbe veszi hitelképességünket. Minél kisebb hitelünk, annál nagyobb lesz e különbség és megfordítva kisebb akkor, ha hitelünk jó. Így tehát saját hitelünk is játszik némi szerepet az agioingadozásnál; de ez nem azonos amaz egyéni bizalommal, a melyet az állam és bankjegyek beváltása iránt táplálunk, hanem vonatkozik arra, miként téli meg a külföld gazdasági viszonyainkat. Ha tehát az agio foka az említett relatív kamatlábkülönbözettől is függ, akkor elképzelhető az, hogy készpénzfizetés nélkül is mérsékelhetjük vagy teljesen ellensúlyozhatjuk az agiot oly módon, hogy szükség szerint mindig jóval magasabb kamatlábat állapítunk meg, mint a

milyent külföldön észlelünk. Ez azonban nálunk alig keresztülvihető, egyrészt azért, mert az osztrák-magyar bank e tekintetben kevésbé uralja a piacot, mint azt például az angol banknál lehet tapasztalni; másrészt azért sem, mert ez sokkal nagyobb áldozatot igényelve az egyénektől, mint a mennyi kárt okoz az agio. Hogy kedvező körülmények mellett mégis minő szerény eszközökkel lehet gátot vetni az agionak, azt a legutóbbi évek tapasztalatai bizonyítják, a midőn az osztrák-magyar bank 30—40 millió forint devisekészletével megtudta óvni a törvényes relatiót, mint azt már több ízben volt alkalmam emliteni. Vajjon lehetséges-e ezt a jövőre nézve is tovább remélni, az a jövő viszonyaitól függ. Mindenesetre *szükséges és nélkülözhetlen kelléke ez eljárásnak a bank által követendő erélyes kamatláb-politika*, a melynek terhét a belföldi piac lesz kénytelen elviselni. Ezzel szemben meg kell fontolnunk azt, minő eshetőséggel állunk szemben, ha valutareformunkat befejezzük és mi lehet annak előnye.

Tudvalevőleg 1892-ben alkotott valuta-törvényeink életbelépésekor öt évre terveztük a reform végleges keresztülvitelét. Hogy e határidőt be nem tartottuk, annak oka nem rejlik a tervezet hibás voltában, hanem egyrészt az osztrák kormány késedelmes eljárásának, másrészt az ottani bonyolódott politikai viszonyoknak a következménye. Már jó ideje beszereztük a szükséges aranyat; már bevontunk 200 millió forint értékű államjegyet a 312 millió függő államadósságból, e helyett ezüstöt vagy bankjegyet hoztunk forgalomba és letétbe helyeztük annak teljes arany értékét az osztrák-magyar banknál; egyidejűleg az osztrák kormány is évről-évre korlátozta a sóbánya-jegy forgalmát, a melyek eddig a jegyforgalommal voltak összeköttetésben. Hátra van még az államjegyek és sóbánya-jegyek végleges bevonása, a mihez az előkészületek már megtétettek és az osztrák-magyar bankkal kötendő egyezmény létesítése, a melynek alapján a két állammal eszközölt kölcsönös leszámolás után a bank köteles lesz jegyeinek értékét bemutatónak mindenkor törvényes ércpénzben beváltani. Hogy ez utóbbi mikor létesül, az ma már inkább politikai, mint közgazdasági kérdés és nem tartozik tárgyunk keretébe. De ettől eltekintve a reform kezdeményezése óta sok oldalról merültek fel aggályok, a melyekben vagy elvileg és pénzügyileg kifogásolták annak létrejöttét vagy pedig leküzd-

hetlen akadályokat helyeztek kilátásba annak keresztülvitelénél. Eltekintve attól, hogy többen nem bíztak a szükséges aranyfém beszerzésének lehetőségében — a mit a tények ma már teljesen megczáfoltak — különösen gyakran halljuk ama nézetet, hogy eladósodásunk következtében nem leszünk képesek megtartani az aranyat a monarchiában. Mások nem bíznak abban, hogy a monarchia új pénze a szükséges bízalomra és hitelre talál, a mely megóvhatja annak teljes értékét. Sokan pedig attól tartanak, hogy a monarchia kiviteli viszonyai kedvezőtlenül alakulnak, ha létesítjük a valutareformot és hogy elveszítjük az esetleges kiviteli praemiumot, a melyet a papírpénz agioja eddig nyújtott. Megint mások elvileg helyeslik ugyan a reformot, de annak keresztülvitelénél nagy óvatosságra és körültekintésre intenek, a mely tanácsot nem egyszer volt alkalmunk hallani a gyakran érkező és távozó osztrák pénzügyminiszterek részéről. A fenti megfigyelések és következtetések után, azt hiszem, fölösleges ismételnem mindazt, a mit ez ellenvetések egyike vagy másika ellen felhozhatunk. Ez alkalommal csak két kérdéssel akarok röviden foglalkozni: az egyik az, fenttarthatjuk-e a készpénzfizetést minden körülmény között; a másik az, szükséges-e határozott időpontot választani az előbbi megkezdésére nézve?

Tudvalevőleg minden valutareformnak a lényege abban áll, hogy a függő államadósságot átváltoztatjuk kamatozó államadóssággá, ha máskülönben e célra tőkefelesleggel nem rendelkezünk. Ezt jelen esetben kétféle módon eszközöljük a sóbányajegyek konverzióján kívül, a mely kizárólag osztrák államadósság és pedig egyrészt az államjegyek közvetlen beváltása, másrészt a banknál lévő függő államadósságnak visszafizetése vagy leszámolása útján. Az államjegyeket eddig többnyire bankjegyekkel váltottuk be, de egyidejűleg letétbe helyeztük azok ellenértékét aranyban. Egyelőre ez csak formai változás és keresztülvihető lett volna egyszerűen oly módon, hogy a megfelelő letét ellenében a bank elvállalja az államjegyeket mint saját tartozását a közönséggel szemben. Az igazi beváltás csak akkor kezdődik, ha kimondjuk a készpénzfizetést. E tekintetben tehát *előkészítettük* a valutareformot és itt igen fontos lépés volt az arany beszerzésének ténye, de azért valóban még nem láttunk hozzá a reform munkájához. Így nem lehet arról szó, hogy sikerrel jártunk-e el

vagy sem eddig törekvéseinkben, mert jegyeink ép oly kényszerforgalommal birnak ma, mint birtak az elmúlt harmincz esztendő alatt. A jegykibocsátás rendszere lényegileg nem változott és ugyanazon tényezők lehetnek arra befolyással, a mint azt eddig tapasztaltuk. De akármily úton és módon eszközöljük az államjegyek beváltását, tény az, hogy a reform befejezése után jegyforgalmunk kizárólag bankjegyekből fog állani.

- Mihelyt életbelép az új bankszabadalom megfelelő paragrafusa, a mely a réginél hatályon kívül volt helyezve, az összes jegyforgalom beváltása a bank terhét fogja képezni. Ez esetben a készpénzfizetések keresztülvitele nem függ össze többé a két állam hitelével vagy azok fizetőképességével, hanem *kizárólag magángazdasági kérdés, a mely a bank feladatát képezi*, mihielyt az utóbbi leszámolta követelését a két állammal. Ha az új bankszabadalom jó és kellőleg megszabja
- a bankjegyek érczfedezetét, valutareformunk is sikerrel fog járni. Általánosságban, azt hiszem, nincs kétség az iránt, hogy ez intézkedések kellő körültekintéssel és a külföldi tapasztalatok megfelelő alkalmazásával lesznek megszabva. Hasonlólag a bankjegyek belértéke is kellőleg biztosítva lesz nemcsak a bank érczpénzkészlete, hanem összes aktívái által; e tekintetben sem lehetnek aggályaink az intézet nyolczvanéves multja után. De ha a bankjegyek értéke biztosítva is van liquidáció esetében, némelyek állítása szerint időközben mégis előállhat az agio, ha kedvezőtlen gazdasági viszonyok mellett exportáljuk a forgalomban lévő aranypénzeket és folytatólag a bankjegyeket aranyért becseréljük mindaddig, a mig az intézet megapadt érczpénzkészlete mellett kénytelen felfüggeszteni készpénzfizetéseit; ez utóbbi annál inkább bekövetkezik, mert az intézet ércztartalékának egy része depreciált ezüst forintokból áll, a melyeket törvényadta jogának daczára fel nem használhat e beváltásnál, ha nem akarja veszélyeztetni jegyeinek teljes értékét.

Kétségtelenül előállhat e körülmény akkor, ha a bank üzeme rossz, ha kétes természetű hitelezés mellett nagy veszteségek érik az intézetet és a közönség elveszítve a bank iránt való bizalmát, egyszerre megrohanja a bank pénztárait. Ez utóbbi eset azonban bekövetkezik akármilyen arányban áll a bank törvényes érczfedezete a jegyforgalom mennyi-

ségéhez és végeredményben nem a jegykibocsátás, hanem a banküzlet rossz vezetésének a következménye. De feltéve, hogy az utóbbi eset elő nem fordul, ez esetben teljesen ki van zárva annak lehetősége, hogy az aranyexport következtében változás álljon be a bankjegyek forgalmi értékében.

Az aranyexport, mint fentebb láttuk, akkor áll elő, midőn az arany értéke kisebb minálunk, mint külföldön. Az export azonban visszahat saját viszonyainkra, ezáltal az arany minálunk is a megfelelő áregyenletre helyezkedik és ezzel megszűnik az aranyexport további lehetősége. Ha kivételes körülmények mellett nagyobb arányokat ölt az utóbbi, valóban kénytelenek leszünk a bank készletét igénybe venni. Ez ellen az intézet oly módon fog védekezni, hogy a beváltott jegyeket egyelőre nem hozza forgalomba, hanem korlátozza hitelezésének körét, felemeli a kamatlábat és vár mindaddig, a míg olcsó áron visszaszerezheti az aranyat. Ha mégis veszélyeztetve látja az intézet ércpénzkészletét, újabb hitelkorlátozással segíthet helyzetén, a melynek következtében több bankjegyet vonhat el a forgalomból, mint a mennyit neki fizetésre bemutatnak. A bank kárpótlást találhat a veszteségért a magasabb kamatlábban. Ez esetben a jegyforgalom csökken nagyobb mértékben, mint az megfelel az aranyexport értékének és a belföldi forgalom elveszti nemcsak a külföldre vitt aranyat, hanem azon felül a bankjegyek bizonyos összegét. Teljesen lehetetlen elképzelni azt, hogy e folyamat nagy arányokat ölthet és sok ideig tart, mert *végeredményben az a bank liquidatioját eredményezné és egyúttal a belföldi kereskedelem elveszítené összes forgalmi eszközeit.*

El kell ismernünk ugyan azt, hogy a meglévő ezüstkészlet gyengíti a bank helyzetét a piacczal szemben. Feltéve azonban, hogy az nem képezi az ércfedezet nagyobb részét és mindenkor annyi arany áll az intézet rendelkezésére, a mennyi megfelel a forgalomban lévő jegyek jó harmadának, e körülmény sem fogja veszélyeztetni a jegyek forgalmi értékét. Ily viszonyok mellett mindenestre kénytelen lesz a bank korábban nyúlni ama segédeszközökhöz, a melyek megvédik aranytartalékját; hasonlólag kénytelen lesz erélyesebb kamatlábpolitikát folytatni, mint az különben szükséges volna és az aranyszükségletnél nagyobb ércfedezet értéke csökkenteni fogja talán a bank jövedelmezőségét,

lévén az kamatozás nélkül heverő használatlan érczpenz-készlet. De hogy a fenti feltételek mellett valóban fentartható a jegyek aranyértéke, azt bizonyítja a németbirodalmi bank példája, a mely mindig ily viszonyok mellett tartotta fenn a német valuta értékét, a mióta 1879-ben beszüntették a valutareform végleges keresztülvitelét. Ha tehát a bankrendszer helyes, még a jelzett körülmény sem vonhat maga után káros következményeket a közönségre nézve.

Azok, a kik félnek az arany kiszivárgásától, nem fogják fel helyesen *reformunk tulajdonképpeni célját, a mely nemcsak abban áll, hogy aranyat hozzunk be, hanem abban is, hogy szükség esetében kivigyük azt külföldre*, mert csak ez által válik lehetővé pénzértékünk kiegyenlítődése a világpiaczczal szemben. Ez által jövőnk közvetlen pénzügyi összeköttetésbe a külfölddel, a melytől eddig papirvalutánk elszigetelt; ez fogja fejleszteni hitelünket és ez fogja leszállítani minálunk is a kamatláb rendes átlagát, egyrészt az által, hogy a kínálkozó határozott értékű nyereség mellett olcsó külföldi tőke jön be hozzánk, másrészt az által, hogy a külföld kisebb kockázat árán veheti meg értékpapirjainkat. Az aranyexport lehetősége tehát egyelőre annál kevésbbé fogja veszélyeztetni reformunkat, mert utóbbi létesítése által oly körülményeket teremtünk, a melyek megkönnyítik az idegen tőke bejövetelét; ha az máskor agiocsökkenésnek volt az oka. most sem fog kedvezőtlenül hatni fizetési mérlegünkre. Ezzel ugyan megint adósai leszünk a külföldnek; de ez kívánatos eredmény oly országban, a hol a rendelkezésre álló tőke aránylag csekély, a kamatláb magas és a hol új befektetés útján a jövedelmi források beláthatatlan mértékben fokozhatók. Hogy mindez mennyire előnyére lesz nemcsak Magyarországnak, hanem Ausztriának is, azt, úgy hiszem, szükségtelen részletesen előadnom; így az arany beszerzéseért kiadott összegek és azok kamatja idővel bőven megtérülnek a közgazdaság javára.

Hiába emlékeztetnek Olaszország példájára, a hol a meghozott áldozatok daczára nem sikerült a valutareform. Ott az megbukott azért, mert az államjegyforgalommal egyidejűleg nem rendezték a kellő időben a jegykibocsátás jogával bíró hat bank jogait és kötelezettségeit. Ezzel ellentétben hivatkozhatom Oroszország példájára, a mely jobban adósa a külföldnek, mint mi vagyunk és a mely mult évben teljes

sikerrel létesítette valutareformját, noha később fogott hozzá, mint mi. Ott is sok ellenvetés merült fel a tervezet ellen, sőt a birodalmi tanács el sem fogadta a pénzügyminiszter javaslatát. Ennek daczára felsőbb parancsra és rendeleti úton létesítették a valutareformot és mindeddig teljes sikerrel tartották azt fenn.

A mi a második kérdést illeti, vajjon szükséges-e valuta-reformunk létesítésére nézve határozott időpontot választani, arra nézve a fentiek után könnyű megadni a választ. Természetesen nem fogunk oly időt választani, midőn külföldön vagy minálunk a gazdasági krízis minden jelei észlelhetők, mert ez esetben az átmenettel megzavarhatnók a különben is érzékeny pénzpiacot, a mely szokva van a régi rendszerhez és csak idők multával fog teljesen alkalmazkodni az új viszonyokhoz a hiteleszközök kifejlesztése által. Azért korántsem szükséges kellő indok nélkül forgalomba hozni az új aranypénzeket; teljesen elegendő, ha kimondja a bank azok beválthatóságát. Igen valószínű, hogy annak bekövetkezte után is csak szórványosan lesz aranypénz a forgalomban, mert mindenkire nézve kényelmesebb a papírpénz használata. Ezüstforintosainkból is csak annyi fog forgalomban maradni, a mennyi szükséges a kis forgalom lebonyolítására; minél több koronapénzeket verünk ki, annál nagyobb összegű ezüstforint fog a bank tartalékába vándorolni. De ettől eltekintve nem szükséges az, hogy tekintettel legyünk akár kiviteli viszonyainkra, akár más körülményekre a reform létesítésére nézve. Rendes körülmények mellett *bármikor létesithetjük* a reformot, mert azon tényezők, a melyek befolyással voltak eddig valutánkra, ezentúl is mindig hatást fognak gyakorolni; de nem is lehetséges azok esélyeit előre látni. A különbség csak az lesz, hogy a mig eddig azok hatása az agio-fluctuatióban mutatkozott és bizonytalanná tette külföldi összeköttetésünket, addig a jövőben a hatás aranyexport vagy importban fog nyilvánulni. Hogy az utóbbinak is megvan a maga határa, azt a fenti elméleti fejtegetések kapcsán iparkodtam bebizonyítani.

IV.

Eddigelé kizárólag az áralakulás és az agio évi ingadozásával foglalkoztunk és szándékosan figyelmen kívül hagy-

tuk az árak és százalékszámok abszolút magasságát, a melynél szintén feltűnő különbségek mutatkoztak akkor, midőn azokat egymással és az agioval összehasonlítottuk. A jelenség nem lévén összefüggésben az agio kérdésével, annak tárgyalását későbbre halasztottuk.

Általánosan ismert tény az, hogy az összes árúczikkek külföldi ára többé-kevésbbé hanyatlott 1873 óta, látszólag összefüggésben az ezüstnek ugyanakkor bekövetkezett értékcsökkenésével; e hanyatlást ugyanez idő óta majdnem hasonló mértékben észlelhetjük saját monarchiánk árszázalékának átlagában. Hogy minő tényezők idézték elő e feltűnő jelenséget, arra nézve a külföldi index-number egymaga nem adhat biztos választ, mert abban egyaránt nyilvánul, mint láttuk, az árúczikkek sajátlagos árváltozása termelési és kereskedelmi tényezők következtében, valamint az aranystandard értékben beállott esetleges változás, a mely befolyásolja kivétel nélkül az összes árúczikkek árát. A két tényező hatását nehéz külön-külön megállapítani; ha tekintetbe vesszük a mellékes körülményeket, ezeket szintén sokféle módon lehet kimagyarázni.

Legjobban illusztrálja a kérdés megoldásával járó nehézségeket a nagy irodalom, a mely a legutolsó 20 évben ebből kifolyólag keletkezett. Sokan első sorban az arany nagymérvű értékemelkedésében vélték feltalálni annak okát és ugyanezzel indokolták az ezüst nagyfokú értékcsökkenését, a melyhez hozzájárult azon körülmény is, hogy az utóbbit ugyanekkor »demonetizálták« számos európai országban. Mások tagadták annak lehetőségét és az árcsökkenést termelési és kereskedelmi tényezők befolyására vezették vissza; az ezüst értékcsökkenését ugyanezen körülménnyel indokolták, noha elismerték azt is, hogy az ezüst kiküszöbölése szintén fokozta az utóbbi jelenséget. Megint mások közvetítő álláspontot törekedtek elfoglalni a jelzett ellentétekkel szemben.

Nem érzem magamat hivatva elbírálni a felmerült összes nézeteket; de nem is volna az lehetséges a nélkül, hogy kilépni a feladatul kitűzött tárgy szűk keretéből, a melyben első sorban a monarchia pénz- és árviszonyait óhajtottam tárgyalni. Mégis azon benső összefüggés, a melyben az összes közgazdasági jelenségek egymással állanak, e téren szintén megfigyelhető és ily módon monarchiánk sajátlagos

viszonyaiban szintén találunk némi támpontokat, a melyek alapján állást foglalhatunk e kérdéssel szemben annak dacára, hogy a monarchia az elmúlt 30 esztendő lefolyása alatt látszólag teljesen el volt szigetelve pénzügyi tekintetben a világpiaczt uralgó általános tényezőkkel szemben. Annál inkább vélem szükségesnek felemlíteni az összefüggést, mivel azt tudtommal — a mennyire ismereteim terjednek — hasonló módon elő nem hozták az előbbi kérdés tárgyalásánál. Ezzel tehát új érvet nyerünk egyik vagy másik álláspont eddigi bizonyítékaival szemben.

Ha tekintetbe vesszük az összes körülményeket, a melyeket kezdetben a jelzőszámok mikénti összeállítására nézve felhoztam és ha ennek alapján kiszámítjuk a belföldi áralakulás jelzőszámának átlagát lehetőleg hiven, követve minden tekintetben a külföldi jelzőszámok példáját — ez esetben két egyenértékű jelzőszám van előttünk, a melyek ugyan benső összefüggésben állanak egymással a világpiacczal fentartott kereskedelmi összeköttetésünk következtében, de a melyeket e közös tényezőkön kívül eltérőleg befolyásolhat egyik esetben az aranystandard, a másik esetben a papírpénz esetleges értékváltozása. Az áralakuláson kívül pedig ismerjük a papírpénz mindenkori viszonyát az aranyhoz, a mint az nyilvánul pénzügyi összeköttetéseink révén a váltóárfolyamokban. Feltéve azt, hogy papírvalutánk belértéke a mutakozó fluctuatio daczára keveset változott a lefolyt 30 esztendő alatt, a miben azt hiszem, alig lehet kételkedni a felhozott tények alapján; feltéve továbbá azt, hogy valutánk visszatükrözteti a külföldi piac gazdasági, hitel- és pénzviszonyainak esélyeit, a miben feltalálni véltük az agioingadozás magyarázatát — ezt feltételezve mondom — az áralakulás abszolút magasságára nézve két eshetőséggel állunk szemben: az egyik összefügg az arany értékváltozásával, a másik az áralakulással. Ha az *arany* az, a melynek értéknövekedése előidézi a külföldi árhanyatlást, ennek hatása okvetlenül nyilvánulni fog nemcsak a külföldi árcsökkenésben, hanem egyidejűleg saját agionk megfelelő emelkedésében; ez esetben belföldi áraink nem követik a külföldi áresést, mert az agio kiegyenliti annak hatását. Az arany értékemelkedése tehát külföldön árcsökkenésben, mi nálunk pedig agioemelkedésben és egyidejűleg változatlan árakban fog nyilvánulni, a mint megfigyeltük azt a kellő módosítással az arany időleges értékingadozásában.

Ellenben ha az arany nem változik értékben és a *külföldi áresés* termelési és kereskedelmi tényezőkre vezetendő vissza, ez esetben belföldi áraink azonnal követik a mozgalmat az árkiegyenlítődés elvének megfelelőleg; egyidejűleg azonban a papirvaluta árfolyama — átmeneti fluctuatiótól eltekintve — ugyanaz marad, mint azelőtt. Számtani képletben kifejezve tehát: adva van egyrészt az áralakulás egyenlete aranyban és papirban, másrészt a papírpénz egyenlete az aranyhoz; a két egyenletből kiszámíthatjuk helyettesítés útján mennyiben befolyásolta a külföldi áralakulást az arany és mennyiben más termelési tényezők. Az összehasonlítást leginkább megtehetjük akkor, ha hosszabb időre — például öt évre — szóló átlagokat veszünk, a melyeknél a periodikus fluctuatio hatása többé-kevésbé elenyészik. Ez adatokat megtaláljuk a következő összeállításban, a melyben az aranytermelésre vonatkozó adatokat szintén kiszámítottam a megfelelő százalékokban.

Valutánk aranyértéke, a jelzőszámok és az aranytermelés egy évi átlaga százalékokban:

(Átlag 1867—1877)

Évek	Valutánk Londonban	Osztrák-magyar jelzőszámok	Angol jelzőszámok	Aranytermelés százaléka
1867—70	97	101	98	105 (1861—70)
1871—75	104	101	104	96
1876—80	99	91	89	95
1881—85	98	85	80	85 min.
1886—90	96 min.	77	70	92
1891—95	97	73	67	} 157
1896	98 ¹ / ₄	71 min.	61 min.	
1897	98 ¹ / ₂	72	62	

Ez összeállításban látjuk azt, hogy az árak, a mennyiben a jelzőszám hiven visszatükrözteti azok változását, folyton hanyatlanak az 1870-es évek eleje óta nemcsak külföldön, hanem minálunk is; az 1873-ik év majdnem mindenütt jelzi e században látott legmagasabb árakat. Papírpénzünk aranyértéke ezzel egyidejűleg szintén kisebb lesz, mint volt átlagban 1867—77-ig terjedő évek alatt; de az 1890-es évektől megint emelkedőben van annak értéke. Ha feltételezzük azt, hogy papírpénzünk különben nem változott átlagértékben más körülmények következtében és hogy az agio évi ingadozása elenyészik a jelzett átlagokban, az utóbbi jelen-

ségből azt kell következtetnünk, hogy az arany appreciálódott 4 százalékkal az 1880-as évek végéig; ettől fogva ugyanaz megint előbbi értékniveauja felé törekszik. Ellenben ha a külföldi jelzőszámokat tekintjük az arany értékjelzőjének, az esetben az arany appreciatio 1896-ban érte el a maximumot és annak százaléka 39⁰/₀-ra becsülhető. A különbség valóban feltűnő nagy és a két feltevés egymással sehogyssem összeegyeztethető. Melyiket tekintjük tehát mérvadónak?

Az első feltevés mellett szól először azon körülmény, hogy leginkább lehet összehasonlítani a pénzt másnemű pénzértékkel, mert feltételezhető az, hogy mindkettő forgalmának gyorsasága következtében legjobban megtalálja értékegyenletét a másikkal szemben; másodszor felhozható az is, hogy az arany appreciatio, a mint az valutánk árfolyamában mutatkozik, jól megegyezik az aranytermelésre vonatkozó adatokkal, a mely utóbbi szintén hanyatlik az 1880-as évek végéig és 1889-től kezdve megint rohamosan emelkedik, úgyannyira, hogy a legutolsó évek aranytermése már messze túlszárnyalta a legkedvezőbb kaliforniai termés arányait, a midőn az aranydepreciatio kérdésével foglalkoztak. Ily termelési viszonyok mellett lehetetlen elképzelni azt, hogy az aranyappreciatio napjainkig folytatódott volna; végre felhozható még azon fontos körülmény is, hogy belföldi áraink évről-évre párhuzamosan követik a külföldi árhanyatlást annak daczára, hogy az arany minálunk nem szerepel mint standard. Belföldi jelzőszámaink 1896-ban 29 százaléknyi minimumot jeleznek, a mi teljesen megegyezik a külföldi minimum idejével; az nem állott volna elő az esetben, ha az arany idézi elő egymaga a külföldi nagy árhanyatlást.

El kell ugyan ismernünk azt, hogy a jelzett hasonlatosság mellett különbség is mutatkozik a két áralakulásban, a mely nagyobb méreteket ölt 1880-tól kezdve és abban mutatkozik, hogy belföldi áraink aránylag kevesebbet csökkennek a külföldieknél. Az utolsó években 10 százaléknyi e különbség. Kérdést tárgyát képezheti tehát az, vajjon ez utóbbi különbség nem jelzi az arany appreciatio fokát és vajjon nem mutatkozik e jelenség a megfelelő mértékben a papirvaluta árfolyamában azon oknál fogva, mert valutánk belföldi tényezők hatása alatt egyidejűleg szintén emelkedett értékben?

E feltevés össze nem egyeztethető első sorban az aranytermelés viszonyaival, a mint azt előbb láttuk; továbbá megfigyeltük az előbbi tárgyalások kapcsán azon körülményt, hogy monarchiánk jegyforgalmában 1893-ban 28 százaléknyi forgalomnövekedés észlelhető. Akármilyen kedvezőleg ítéljük meg monarchiánk gazdasági fejlődésének képességét a multban, fel nem tételezhető az, hogy ily szaporulat mellett valutánk értékben növekedett volna. Belföldi jelzőszámunkat illetőleg pedig már többször volt alkalmam utalni azon körülményre, hogy áralakulásunknál minden egyes csoport különböző eltéréseket mutat a megfelelő külföldi árakkal összehasonlítva. Majdnem minden egyes esetben indokoltam azt különleges helyzetünkkel, vagy pedig adataink hiányos voltával. Ez tehát nem szorul bővebbi magyarázatra. Csak az esetben lehetne joggal betudni az egész különbözetet az aranyappreciációnak, ha az hasonló mértékben és általánosan mutatkoznék minden egyes csoportnál. Az adott viszonyok mellett tehát a jelzett különbözetből sem következtethetünk az aranyappreciáció jelenségére.

Tekintetbe véve tehát az összes körülményeket, a melyeket az árak és pénzviszonyok alakulásával megfigyelhetünk és pedig nemcsak külföldön, hanem minálunk is, azok véleményéhez kell csatlakoznom, *a kik azt állítják, hogy nem az arany volt az oka az 1873-ik év óta mutatkozó nagy árhanyatlásnak.* Ha elismerjük azt, hogy valutánk árfolyamában valóban mutatkozik némi aranyappreciáció jele — a jelzett árkülönbség egy részét szintén indokolhatjuk e körülménnyel; de annak maximuma ez esetben sem haladta meg a négy százalékot, noha időközben, mint láttuk, az arany értéke gyakran változott is évről-évre a gazdasági viszonyok esélyeinek hatása alatt. Feltételezhetjük tehát, hogy ez időleges fluctuáció sem haladta meg az előbbi százalék értékét. De azért az utóbbit sem tekinthetjük teljesen megbízható adatnak, mert lehetséges, hogy az agio megfelelő foka hosszantartó fluctuációval indokolható, a minőt az aranyappreciáció ideje előtt szintén megfigyelhetünk.

Ez állításunk valószínűségét még bővebben indokolhatnám más országok jelzőszámainak összehasonlításával. Ép-úgy, mint minálunk, az amerikai Egyesült Államok jelzőszámai is magasabbak, mint a megfelelő londoni adatok, daczára

annak, hogy ott arany a standard. Hasonló következtetésre juthatunk a chinai és indiai áradatok összehasonlításából, a hol megint ezüstértékben számítják az árakat. De mindez nem képezi jelenlegi feladatom tárgyát.

Ha tehát az aranyappreciatio hatása egyáltalában fel nem tételezhető vagy pedig minimumra redukálendő, ez esetben a jelzőszámok abszolút értékében mutatkozó csökkenést csakis termelési tényezőkkel magyarázhatjuk és pedig nemcsak külföldön, hanem hasonlólag minálunk is. Ezek közül elsősorban fontos, mint láttuk, a beszerzési piac nagymérvű kiterjedése; ezzel együtt jár a termelési költségek csökkenése. Másodsorban fel kell említenünk a szállítási költségek apadását egyrészt gőzerő felhasználása következtében, másrészt egyenes közlekedési utak létesítése folytán úgy szárazföldön, mint tengeren; ez gyakran indokolja is a különbözetet, a mely két ország jelzőszámaiban mutatkozik. Ezenkívül felmlithetnénk még számos egyéb körülményeket; így például azt, hogy egyes cikkeknel a technikai eszközök tökéletesítése nagy munkamegtakarításra ad alkalmat; hogy hitelrendszerünk fejlődött, hogy a tőke olcsóbb lett, hogy a kereskedelmi közvetítők mindinkább kizárattak, stb. stb. De mindezt már annyiszor és oly alaposan tárgyalták, hogy csak ismételnem kellene azt, a mit mások előttem már jobban kifejtettek.

E munkámban első sorban monarchiánk viszonyait óhajtottam tárgyalni. E keretben törekedtem kimutatni azt, hogy belföldi áralakulásunk megegyezik a külföldivel; hogy az észlelhető eltéréseket valutánk agiojával indokolhatjuk; hogy az agiot mint reflexjelenséget kell magyaráznunk, a mely azonban hatással van valutánk belföldi értékére és hogy az agioingadozás valódi oka a külföldi gazdasági viszonyokban keresendő. Ezzel egyidejűleg az aranyappreciatio kérdését is érintettem, a mennyiben az tárgyunk keretébe beillik. Azt hiszem, e tárgyalások kapcsán szemmel tartottam azt, hogy nem lehet következtetéseket levonni egyéni nézetekből, hanem csak tényekből; azért ha talán gyakran tévesek és hiányosak is a levont következtetések, azok meg nem czáfolják a tényeket mindaddig, a mig más pontosabb vizsgálat útján meg nem győződünk azok ellenkezőjéről.

DR. JANKOVICH BÉLA.

Függelék.

45. árúczikk évi átlagára az osztrák magyar monarchiában 1867—1897-ig és azok jelzőszáma az 1867—77-ig terjedő évek átlagán alapján

Évek	G a b o n a n e m ü e k											
	1		2		3		4		5		6	
	Buza Budapesten		liszt0 szám Budapesten		Rozs Budapesten		árpa Budapesten		zab Budapesten		tenger Budapesten	
	frt	‰	frt	‰	frt	‰	frt	‰	frt	‰	frt	‰
1867	12 ⁶⁶	108 ⁰	26 ⁴⁸	103 ⁶	9 ⁷⁵	113 ⁸	8 ⁰³	116 ⁷	7 ²⁰	98 ⁵	7 ⁵⁰	111 ⁴
1868	10 ⁴⁵	89 ²	26 ⁹¹	105 ⁵	8 ²⁰	95 ⁷	6 ⁴²	93 ⁴	6 ⁷⁸	92 ⁸	5 ³⁶	79 ⁶
1869	8 ⁹³	76 ²	26 ²¹	102 ⁸	6 ⁷⁷	79 ⁰	6 ⁰²	87 ²	6 ⁶³	90 ⁷	4 ⁶⁰	68 ⁴
1870	10 ⁴⁹	89 ⁵	23 ⁷⁷	93 ²	7 ¹⁸	83 ⁸	6 ²⁹	92 ⁰	8 ⁰⁰	109 ³	6 ³⁰	93 ⁶
1871	12 ¹⁸	103 ⁹	25 ⁶⁸	100 ⁷	7 ⁸⁵	91 ⁶	6 ³⁰	91 ⁶	7 ⁴⁶	102 ¹	7 ⁸⁰	115 ⁹
1872	13 ³²	113 ⁷	26 ⁹⁶	105 ⁷	8 ²⁶	96 ⁴	6 ⁶⁷	99 ⁸	6 ²⁵	85 ⁵	7 ⁹²	117 ⁷
1873	14 ⁷⁶	125 ⁹	28 ³⁰	111 ⁰	10 ⁶⁹	124 ⁷	8 ⁰³	116 ⁷	6 ⁶⁴	90 ⁸	7 ⁸²	116 ²
1874	13 ⁰⁸	111 ⁶	25 ³⁰	99 ²	10 ³⁵	120 ⁷	8 ⁰⁶	117 ²	8 ⁵³	116 ⁸	8 ⁷⁰	129 ³
1875	9 ⁷²	82 ⁹	21 ⁷⁴	85 ³	7 ⁷⁴	90 ³	6 ¹³	89 ¹	7 ⁶⁷	105 ⁰	5 ⁶⁸	84 ⁴
1876	10 ⁹⁷	93 ⁶	24 ⁷⁸	95 ²	8 ³⁸	97 ⁸	6 ⁴⁴	93 ⁶	8 ²⁴	112 ⁹	5 ⁵⁷	82 ⁸
1877	12 ³⁰	104 ⁹	24 ⁹⁹	98 ⁰	9 ⁰⁶	105 ⁷	7 ⁰⁸	102 ⁹	7 ¹⁷	98 ¹	6 ⁷⁷	100 ⁶
átlag 1867—77	11 ⁷²	100	25 ⁵⁰	100	8 ⁵⁷	100	6 ⁸⁸	100	7 ³¹	100	6 ⁷³	100
1878	9 ⁹⁶	85 ⁰	22 ⁴⁰	87 ⁸	6 ⁷⁵	78 ⁷	6 ⁵³	95 ⁰	6 ¹¹	83 ⁶	6 ²²	92 ⁵
1879	10 ⁸⁵	92 ⁵	22 ⁴⁵	88 ⁰	7 ²⁶	84 ⁷	6 ¹⁹	89 ⁹	6 ⁰³	82 ⁵	5 ⁷⁷	85 ⁸
1880	12 ⁴⁴	106 ¹	22 ⁵²	88 ³	9 ⁹⁵	116 ¹	7 ⁰⁵	102 ⁵	6 ⁹⁴	94 ⁹	7 ³²	108 ⁸
1881	12 ⁷³	108 ⁶	22 ⁴²	87 ⁹	9 ⁶⁴	112 ⁵	7 ⁰⁰	101 ⁷	6 ⁹³	94 ⁸	6 ²³	92 ⁶
1882	11 ²²	94 ³	21 ³⁴	83 ⁷	9 ⁴⁴	110 ²	6 ³¹	91 ⁷	7 ²¹	98 ⁶	7 ²⁹	108 ³
1883	10 ¹²	86 ³	19 ⁷⁸	77 ⁶	7 ⁴⁹	87 ⁴	7 ¹⁸	104 ⁴	6 ⁵⁸	90 ⁰	6 ⁴⁰	95 ¹
1884	9 ¹¹	77 ⁷	19 ⁷²	77 ³	7 ⁵⁹	88 ⁶	6 ⁹⁶	101 ²	6 ⁹²	94 ⁷	6 ⁵⁶	97 ⁵
1885	8 ³⁹	71 ⁶	17 ²¹	67 ⁵	6 ⁸⁵	79 ⁹	6 ²¹	90 ³	6 ⁶⁵	91 ⁰	5 ⁷⁸	85 ⁹
1886	8 ³⁹	71 ⁶	16 ¹⁶	63 ⁴	6 ⁴¹	74 ⁸	6 ⁰⁴	87 ⁸	6 ⁴⁰	87 ⁶	5 ⁶³	83 ⁶
1887	8 ²⁰	69 ⁹	15 ³⁷	60 ³	6 ¹⁴	71 ⁶	5 ⁹²	86 ¹	5 ⁸⁶	80 ²	5 ⁷⁸	85 ⁹
1888	7 ⁴⁴	63 ⁵	14 ⁷⁸	58 ⁰	5 ⁶²	65 ⁶	5 ⁵⁷	80 ⁹	5 ³⁹	73 ⁸	5 ⁹¹	87 ⁸
1889	8 ⁰⁰	68 ³	14 ⁹⁴	58 ⁶	6 ⁴⁶	75 ⁴	6 ⁰⁹	88 ⁵	6 ²¹	84 ⁹	4 ⁸⁰	71 ³
1890	8 ²⁶	70 ⁴	14 ⁹³	58 ⁵	7 ³⁰	85 ²	6 ⁵⁵	95 ²	7 ⁵¹	102 ⁹	5 ⁵⁴	82 ³
1891	10 ⁰⁷	85 ⁹	16 ⁴⁸	64 ⁶	8 ⁶⁴	100 ⁸	6 ⁵⁶	95 ³	6 ⁶⁰	90 ³	6 ²⁹	93 ⁵
1892	9 ⁰⁹	77 ⁶	15 ⁰⁶	59 ¹	7 ⁹¹	92 ³	5 ⁶²	81 ⁷	5 ⁹¹	80 ⁹	5 ⁰¹	74 ⁵
1893	7 ⁹⁸	68 ¹	14 ⁰³	55 ⁰	6 ²⁹	73 ⁴	5 ⁸²	84 ⁶	6 ⁶¹	90 ⁵	4 ⁹⁷	73 ⁷
1894	7 ⁰⁵	60 ²	12 ³³	48 ⁴	5 ³⁶	62 ⁵	6 ¹²	88 ⁹	6 ⁵⁹	90 ²	5 ²¹	77 ³
1895	6 ⁸⁶	58 ⁶	11 ⁸²	46 ⁴	5 ⁸⁰	67 ⁷	5 ⁷²	83 ¹	6 ³⁵	86 ⁹	5 ⁸¹	86 ³
1896	7 ³⁰	62 ⁴	12 ²⁵	48 ¹	6 ³¹	73 ⁶	4 ⁵³	65 ⁸	6 ⁰⁸	83 ²	3 ⁹⁹	59 ³
1897	10 ³⁶	88 ⁵	16 ⁰⁸	63 ¹	7 ³⁹	86 ³	5 ²⁶	76 ⁵	6 ¹⁷	84 ⁴	4 ¹⁹	62 ³

Jegyzet: Az árjegyzés 100 klg. mennyiségre vonatkozik kivéve ott, a hol az egységár más kép van megjelölve; az a. és b. betűvel jelzett cikkek százalékaik nincsenek külön felvéve az átlagba.

Évek	G a b o n a n e m ű e k						Állati termények					
	7		8		1—8		9		10		11	
	bab Budapesten		rizs Triesztben		összes gabona- neműek		marhahús Bécsben		borjúhús Bécsben		birkahús Bécsben	
	frt	%	frt	%	összeg	%	frt	%	frt	%	frt	%
1867	11·64	113·0	23·60	112·1	877·1	109·7	48·25	91·0	42·64	85·7	34·55	92·4
1868	10·72	104·0	21·50	102·2	762·4	95·3	51·87	97·9	44·75	89·9	33·48	89·5
1869	9·32	90·4	22·60	107·4	702·1	87·8	53·63	101·2	47·00	94·4	33·41	89·3
1870	9·44	91·7	21·60	102·7	755·8	94·5	54·74	103·3	50·23	100·9	35·35	94·5
1871	10·20	99·0	21·30	101·2	806·0	100·7	56·10	105·8	53·92	108·4	36·44	97·4
1872	9·32	90·4	20·70	98·4	807·6	100·9	57·49	108·5	59·99	120·6	39·87	106·6
1873	9·06	88·0	18·80	89·4	862·7	107·8	57·23	108·0	61·37	123·6	44·64	119·3
1874	12·18	118·0	20·10	95·5	908·3	113·5	51·42	97·1	49·69	99·8	40·76	109·0
1875	10·94	106·1	18·00	85·5	728·6	91·1	49·35	98·1	45·89	92·2	37·60	100·5
1876	9·34	90·6	21·07	100·2	766·7	95·8	49·16	92·8	45·25	90·9	39·13	104·6
1877	11·23	109·0	22·17	105·4	824·6	103·1	53·82	101·5	46·75	93·9	36·30	97·0
átlag 1867—77	10·31	100	21·04	100	—	100	53·00	100	49·77	100	37·41	100
1878	11·56	112·0	20·41	96·8	731·4	91·4	54·13	102·1	48·00	96·4	40·58	108·5
1879	10·15	98·5	19·25	91·3	713·2	89·1	52·96	99·9	45·75	91·9	37·58	100·4
1880	11·40	111·0	20·40	96·8	826·5	103·3	54·86	103·5	44·16	88·7	40·42	108·0
1881	10·66	103·5	19·30	91·6	793·2	99·2	53·80	101·5	43·83	88·1	39·33	105·1
1882	12·16	118·0	17·96	85·2	790·0	98·7	56·65	106·9	45·16	90·7	41·33	110·5
1883	11·67	113·0	19·06	90·4	744·2	93·0	58·40	110·2	47·75	95·9	44·75	119·6
1884	11·28	109·0	20·27	96·2	742·2	92·7	58·35	110·1	48·12	96·7	43·33	115·8
1885	10·57	102·5	17·56	83·4	672·1	84·0	57·00	107·5	46·58	93·6	41·83	111·8
1886	10·23	99·3	17·66	83·8	651·9	81·5	54·66	103·1	46·50	93·4	38·92	104·0
1887	9·16	89·0	18·42	87·4	630·4	78·8	52·33	98·7	45·83	92·1	36·58	97·8
1888	11·06	107·0	20·00	95·0	631·9	78·9	53·43	100·8	44·87	90·2	37·46	100·1
1889	9·03	87·7	19·28	91·4	626·1	78·3	53·46	100·9	42·75	85·9	34·58	92·4
1890	8·39	81·5	18·33	87·1	663·1	82·9	54·40	102·7	49·08	98·6	36·71	98·1
1891	8·20	79·6	21·07	100·0	710·0	88·7	57·33	108·2	48·71	97·9	40·13	107·3
1892	7·76	75·3	19·85	94·2	635·6	79·5	59·10	111·5	47·50	95·4	34·16	91·3
1893	7·66	74·3	17·50	83·2	602·7	75·3	57·91	109·3	44·75	89·9	29·92	80·0
1894	8·10	78·6	18·33	87·1	593·2	74·1	58·92	111·2	46·08	92·6	30·92	82·6
1895	9·13	88·6	18·92	89·9	607·6	75·9	58·37	110·1	51·04	102·5	36·92	98·7
1896	8·55	83·0	20·07	95·3	570·7	71·3	61·15	115·3	45·04	95·5	36·17	96·7
1897	8·12	78·8	22·49	107·0	646·9	80·9	61·70	116·5	44·30	89·0	30·91	82·6

Évek	Á l l a t i t e r m é n y e k										Gyarmati cikkek	
	12		13		14		15		9—15		16, 17	
	bárányok párja Bécsben		disznóhús Bécsben		szalonna Bécsben		Vaj Triesztben		összes állati termények		finomított cukor Triesztben	
	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	összeg	%	frt	%
1867	6 ⁸⁸	79 ²	51 ⁷⁸	92 ³	72 ⁶⁰	104 ¹	75 ⁹⁰	84 ⁶	629 ³	89 ⁹	43 ⁰⁰	103 ⁴
1868	8 ⁰⁸	93 ⁰	55 ⁵³	99 ⁰	70 ⁴⁰	101 ⁰	89 ⁷⁵	100 ⁰	670 ³	95 ⁸	41 ²⁰	99 ¹
1869	8 ²⁵	95 ⁰	55 ⁵³	99 ⁰	73 ⁵⁰	105 ⁴	91 ³⁰	101 ⁷	686 ⁰	98 ⁰	45 ⁶⁵	109 ⁸
1870	9 ²¹	106 ⁰	56 ⁰⁶	99 ⁹	70 ⁷⁰	101 ⁴	92 ⁰⁰	102 ⁵	708 ⁵	101 ²	45 ⁸⁰	110 ²
1871	9 ⁵⁸	110 ²	55 ⁰⁰	98 ⁰	63 ⁵⁰	91 ¹	92 ⁰⁰	102 ⁵	713 ⁴	101 ⁹	47 ⁶⁰	114 ⁵
1872	9 ⁶²	110 ⁷	63 ⁶²	113 ⁴	63 ⁴⁰	91 ⁰	92 ⁰⁰	102 ⁵	753 ³	107 ⁶	42 ⁷⁵	102 ⁹
1873	10 ⁰⁴	115 ⁵	66 ⁹⁶	119 ⁴	62 ⁴⁰	89 ⁵	92 ²⁰	102 ⁸	778 ¹	111 ¹	38 ⁷⁰	93 ¹
1874	8 ⁶⁷	99 ⁸	57 ⁷³	102 ⁹	77 ⁵⁰	111 ²	90 ²⁶	100 ⁵	720 ²	102 ⁹	36 ⁷⁰	88 ³
1875	8 ⁰⁰	92 ¹	50 ⁸⁹	90 ⁷	74 ⁰⁰	106 ¹	95 ⁸⁰	106 ⁸	705 ⁰	100 ⁷	35 ¹⁰	84 ⁴
1876	8 ³³	95 ⁸	53 ¹²	94 ⁷	72 ²⁵	103 ⁶	89 ³⁴	99 ⁶	682 ⁰	97 ⁴	36 ³⁰	87 ³
1877	8 ⁹²	102 ⁶	50 ⁹²	90 ⁸	66 ⁹²	96 ⁰	86 ⁷⁵	96 ⁶	678 ⁴	96 ⁹	44 ³⁶	106 ⁸
átlag 1867—77	8 ⁶⁹	100	56 ¹⁰	100	69 ⁷⁴	100	89 ⁷⁵	100	—	100	41 ⁵⁶	100
1878	8 ⁸⁷	102 ⁰	47 ¹⁰	84 ⁰	58 ⁷¹	74 ²	83 ⁷⁵	93 ³	660 ⁵	94 ³	34 ²²	82 ³
1879	8 ⁷¹	100 ²	42 ⁵⁰	75 ⁸	51 ⁰⁰	73 ¹	79 ¹⁰	88 ¹	629 ⁴	89 ⁹	32 ¹⁵	77 ³
1880	8 ⁹⁶	103 ¹	48 ⁴⁶	86 ⁴	66 ⁸⁹	95 ⁹	77 ⁰⁰	85 ⁸	671 ⁴	95 ⁹	32 ³⁴	77 ⁷
1881	9 ⁰⁸	104 ⁵	50 ⁴²	89 ⁹	69 ⁷⁷	100 ⁰	83 ³³	92 ⁹	682 ⁰	97 ⁴	33 ⁸⁴	81 ³
1882	8 ⁸³	101 ⁶	51 ⁸³	92 ⁴	74 ⁸⁷	107 ⁴	85 ⁰⁰	94 ⁷	704 ²	100 ⁶	33 ⁹⁶	81 ⁶
1883	9 ⁸⁷	113 ⁶	50 ⁵⁸	90 ²	69 ³¹	99 ⁴	85 ⁰⁰	94 ⁷	723 ⁶	103 ⁴	30 ²⁶	72 ⁷
1884	10 ⁷⁵	123 ⁵	47 ⁶⁶	85 ⁰	56 ⁰⁰	80 ³	85 ⁰⁰	94 ⁷	706 ¹	100 ⁹	23 ⁸³	57 ³
1885	10 ²⁹	118 ⁴	45 ⁵⁰	81 ¹	52 ⁰⁴	74 ⁶	85 ⁰⁰	94 ⁷	681 ⁷	97 ⁴	23 ⁸⁵	57 ³
1886	9 ⁰⁴	104 ⁰	44 ⁸³	79 ⁹	51 ⁵⁸	74 ⁰	85 ⁰⁰	94 ⁷	653 ¹	93 ³	20 ⁸⁸	50 ²
1887	9 ⁰⁸	104 ⁵	46 ⁵⁸	83 ⁰	53 ⁴⁴	76 ⁶	85 ⁰⁰	94 ⁷	647 ⁴	92 ⁴	19 ⁵²	46 ⁴
1888	9 ²⁵	106 ⁴	45 ³³	80 ⁸	59 ⁸¹	84 ³	85 ⁰⁰	94 ⁷	657 ³	93 ⁹	22 ⁵²	54 ¹
1889	8 ⁶⁷	99 ⁸	42 ⁶⁶	76 ⁰	56 ¹⁰	80 ⁵	86 ⁶⁶	96 ⁶	632 ¹	90 ³	23 ⁶⁰	56 ⁷
1890	8 ⁴²	96 ⁹	43 ⁵⁴	77 ⁷	50 ⁰⁶	71 ⁸	87 ⁵⁰	97 ⁵	643 ³	91 ⁹	17 ⁹⁰	43 ⁰
1891	9 ³⁷	107 ⁸	46 ⁴⁶	82 ⁸	50 ³³	72 ²	87 ⁵⁰	97 ⁵	673 ⁷	96 ²	17 ⁸⁶	43 ⁰
1892	8 ³⁴	96 ⁰	39 ⁰⁰	69 ⁵	49 ⁸⁵	71 ⁵	87 ⁵⁰	97 ⁵	632 ⁷	90 ⁴	19 ⁶⁴	47 ⁰
1893	7 ⁶⁹	88 ⁶	46 ⁰⁰	82 ⁰	53 ¹³	74 ⁸	98 ⁹⁶	110 ³	634 ⁹	90 ⁷	21 ⁵¹	51 ⁷
1894	7 ³³	84 ⁴	46 ⁶⁷	83 ²	48 ⁴⁸	69 ⁵	100 ⁰⁰	111 ⁴	634 ⁹	90 ⁷	16 ⁸⁰	40 ⁴
1895	8 ⁰⁰	92 ¹	47 ⁰⁰	83 ⁸	52 ⁹²	75 ⁹	100 ⁰⁰	111 ⁴	674 ⁵	96 ³	14 ³⁸	34 ⁶
1896	7 ⁸⁰	89 ⁸	44 ²¹	78 ⁸	53 ⁷⁵	77 ¹	100 ⁰⁰	111 ⁴	664 ⁶	94 ⁹	15 ⁰²	36 ²
1897	8 ⁰⁴	92 ⁶	45 ⁴⁰	81 ⁰	57 ⁰⁴	81 ⁸	100 ⁰⁰	111 ⁴	654 ⁸	93 ⁵	13 ³⁴	32 ¹

Évek	Gyarmati cikkek										1—19	
	18a		18b		18		19		16—19			
	Mokka kávé Triesztben		Rio kávé Triesztben		kávé 18a és 18b átlagában		tea Angliában		összesen gyarmati cikkek		összes eledelek	
	frt	‰	frt	‰	—	‰	—	‰	összeg	‰	összeg	‰
1867	113·90	92·4	73·60	87·7	—	90·1	—	106	402·9	100·7	1909·3	100·5
1868	111·40	90·4	59·80	71·2	—	80·8	—	118	397·0	99·2	1829·7	96·3
1869	124·60	101·0	61·50	73·3	—	87·2	—	109	415·8	103·9	1803·9	94·9
1870	121·60	98·6	63·60	75·8	—	87·2	—	104	411·4	102·8	1875·7	98·7
1871	108·20	87·8	73·40	87·5	—	87·6	—	99	415·6	103·9	1935·0	101·8
1872	127·30	103·3	87·20	104·0	—	103·7	—	100	409·5	102·3	1970·4	103·7
1873	116·30	94·3	101·30	120·7	—	107·5	—	102	395·7	98·9	2036·5	107·2
1874	127·10	103·1	102·90	122·6	—	112·9	—	101	390·5	97·6	2019·0	106·3
1875	142·30	115·4	95·70	114·1	—	114·7	—	98	381·5	95·4	1815·1	95·5
1876	129·20	104·8	100·42	119·7	—	112·3	—	90	376·9	94·2	1825·6	96·1
1877	134·20	108·8	102·40	122·1	—	115·5	—	81	410·1	102·5	1913·1	100·7
átlag 1867—77	123·28	100	83·90	100	—	100	—	100	—	100	—	100
1878	120·50	97·8	86·20	102·7	—	100·3	—	79	343·9	85·9	1735·8	91·3
1879	116·83	94·7	71·10	84·8	—	89·8	—	82	326·4	81·6	1669·0	87·8
1880	119·70	97·1	77·11	91·9	—	94·5	—	78	327·9	82·0	1825·8	96·1
1881	127·70	103·6	60·75	72·4	—	88·0	—	66	316·6	79·2	1791·8	94·3
1882	132·00	109·5	50·42	60·1	—	84·8	—	59	307·0	76·8	1801·2	94·8
1883	119·70	97·1	53·46	63·7	—	80·4	—	60	285·8	71·5	1753·6	92·3
1884	103·40	85·0	58·80	70·1	—	77·6	—	62	254·2	63·5	1702·5	89·6
1885	94·90	77·0	52·10	62·1	—	69·6	—	64	248·2	62·0	1602·0	84·3
1886	110·40	89·6	60·10	71·6	—	80·6	—	64	245·0	61·2	1550·0	81·6
1887	130·20	105·6	107·22	127·8	—	116·7	—	53	263·5	65·9	1541·3	81·1
1888	132·80	107·7	92·75	110·5	—	109·1	—	50	267·3	66·8	1556·5	81·9
1889	135·25	109·7	103·34	123·1	—	116·4	—	50	279·8	70·0	1538·0	81·0
1890	130·60	105·9	108·00	128·7	—	117·3	—	51	254·3	63·6	1560·7	82·1
1891	128·80	104·5	101·10	120·5	—	112·5	—	56	254·5	63·6	1638·2	86·2
1892	124·70	101·1	99·35	118·4	—	109·8	—	51	254·8	63·7	1523·1	80·2
1893	127·40	103·3	105·75	126·1	—	114·7	—	53	271·1	67·8	1508·7	79·4
1894	137·65	111·7	104·97	125·1	—	118·4	—	47	246·2	61·6	1474·3	77·6
1895	141·64	114·9	100·66	120·0	—	117·5	—	47	233·7	58·4	1515·7	79·8
1896	118·70	96·5	82·12	97·9	—	97·2	—	46	215·6	53·9	1450·9	76·4
1897	109·70	89·2	56·83	67·2	—	78·2	—	45	187·4	46·8	1489·2	78·4

Évek	Á s v á n y o k											
	20		21		22		23		24		25	
	nyers vas Cseh- országban		öntött vas Cseh- országban		réz Salzburgban		ón Cseh- országban		ólom Cseh- országban		kőszén Cseh- országban	
	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	kr.	%
1867	5·51	107·2	9·84	122·0	99·10	110·3	102·21	80·0	25·00	108·7	30·60	86·1
1868	4·51	87·8	8·52	105·4	91·00	101·2	109·83	86·0	21·40	93·0	30·00	84·4
1869	4·20	81·8	9·60	118·8	91·40	101·7	153·55	120·2	22·77	99·0	29·10	82·0
1870	4·88	95·0	9·39	116·2	87·20	97·0	150·37	117·7	22·79	99·1	36·80	103·5
1871	5·27	102·5	10·06	124·5	92·30	102·7	163·47	127·9	24·39	106·0	41·80	117·7
1872	5·46	106·2	7·32	90·6	90·60	100·7	171·84	134·5	22·20	96·5	40·90	115·1
1873	5·87	114·2	7·36	91·1	86·70	96·4	155·29	121·5	23·31	101·3	42·50	119·6
1874	5·65	109·9	6·70	83·0	82·70	92·0	105·11	82·3	22·70	98·7	39·30	110·7
1875	4·66	90·7	5·70	70·6	83·80	93·2	97·97	76·7	19·53	84·9	33·40	94·0
1876	5·35	104·1	7·16	88·6	94·47	105·1	94·96	74·3	25·23	109·7	34·70	97·7
1877	5·13	99·8	7·16	88·6	90·05	100·1	100·83	78·9	23·69	103·0	31·80	89·5
átlag 1867—77	5·14	100	8·08	100	89·94	100	127·76	100	23·00	100	35·05	100
1878	4·68	91·0	7·22	89·4	78·79	87·6	99·07	77·5	23·60	102·6	30·60	86·1
1879	4·51	87·7	5·89	72·9	72·16	80·3	98·59	77·1	18·91	82·2	30·60	86·1
1880	4·51	87·7	6·37	78·8	76·68	85·3	118·15	92·5	18·98	82·5	30·20	85·1
1881	4·47	86·9	6·91	85·5	74·74	83·1	111·30	87·1	20·03	87·1	29·80	84·0
1882	4·54	88·3	6·17	76·4	82·87	92·2	122·77	96·1	20·74	90·2	30·57	86·1
1883	4·10	79·8	4·95	61·3	78·02	86·8	123·14	96·4	18·93	82·3	30·32	85·4
1884	3·62	70·4	4·46	55·2	68·93	76·7	114·37	89·5	16·64	72·3	30·55	86·1
1885	3·92	76·3	4·17	51·6	59·04	65·7	115·57	90·5	15·68	68·2	29·29	82·5
1886	3·85	74·9	4·28	53·0	53·93	60·0	114·44	89·6	16·27	70·7	28·97	81·6
1887	3·18	61·9	3·99	50·4	57·81	64·3	144·55	113·1	16·82	73·1	27·79	78·3
1888	3·45	67·1	4·41	54·6	80·37	89·4	144·45	113·1	18·14	78·9	27·25	76·8
1889	3·59	69·8	4·04	50·0	71·43	79·4	124·20	97·2	18·49	80·4	29·64	83·5
1890	3·91	76·1	4·40	54·5	66·21	73·6	119·70	93·7	19·16	83·3	32·48	91·4
1891	3·97	77·2	4·50	55·7	62·39	69·4	113·34	88·7	20·05	87·2	33·04	93·0
1892	3·74	72·7	4·17	51·6	56·82	63·2	117·87	92·1	20·11	87·4	30·17	84·9
1893	3·19	62·1	4·23	52·3	56·65	63·0	117·08	91·6	16·10	70·0	32·30	90·9
1894	3·15	61·3	4·22	52·2	52·68	58·6	100·83	78·9	16·12	70·1	31·99	90·1
1895	3·16	61·5	4·13	51·1	55·46	61·7	84·67	66·1	16·00	69·6	32·40	91·3
1896	3·14	61·1	4·16	51·5	59·36	66·0	85·30	66·7	16·78	73·0	32·26	90·3
1897	3·50	68·1	4·21	52·1	0·63	67·4	87·35	68·2	16·91	73·5	34·17	96·3

Évek	Á s v á n y o k				S z ö v ő c z i k k e k							
	26		20—26		27		28		29		30	
	barnaszén Csehország- ban		összes ásványok		amerikai gyapot Bécsben vagy Triesztben		indiaigyapot Bécsben vagy Triesztben		len bevitel értéke		kender Bécsben	
	kr.	%	összeg	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%
1867	14 ¹⁰	90 ⁸	705 ¹	100 ⁷	146 ²⁹	131 ³	114 ²⁵	136 ⁹	—	—	36 ¹⁰	100 ⁹
1868	13 ⁹³	89 ⁷	647 ⁵	92 ⁵	128 ⁶⁸	115 ⁶	101 ⁷¹	121 ⁸	—	—	35 ⁸⁰	100 ⁰
1869	13 ³⁹	86 ²	689 ⁷	98 ⁵	152 ⁶¹	137 ⁰	123 ⁹³	148 ³	—	—	35 ⁰⁰	97 ⁷
1870	15 ⁸⁵	102 ³	730 ⁸	104 ⁴	123 ⁷⁵	115 ⁶	105 ⁹²	126 ⁶	—	—	32 ²⁰	89 ⁹
1871	19 ⁸²	127 ⁶	808 ⁹	115 ⁵	107 ²⁹	96 ³	83 ⁹³	100 ⁶	—	—	33 ⁰⁰	92 ²
1872	15 ⁵³	100 ⁰	743 ⁶	106 ²	121 ⁷⁷	109 ⁴	79 ⁶⁴	95 ⁴	—	—	38 ⁷⁰	108 ⁰
1873	16 ⁷⁸	108 ⁰	752 ¹	107 ⁴	102 ²⁴	91 ⁸	67 ⁶⁸	81 ⁰	—	—	39 ⁷⁰	110 ⁸
1874	16 ⁴³	105 ⁸	682 ⁴	97 ⁵	88 ⁴⁰	79 ⁴	54 ⁹¹	65 ⁸	—	—	33 ³⁰	92 ⁹
1875	14 ⁶⁴	94 ²	604 ³	86 ³	84 ⁹³	76 ²	60 ⁵⁴	72 ⁵	—	—	33 ⁰⁰	92 ²
1876	15 ⁸⁰	101 ⁷	681 ²	97 ³	80 ⁸⁶	72 ⁶	58 ³⁰	69 ⁸	—	—	33 ⁹⁰	94 ⁷
1877	14 ⁶⁰	94 ⁰	653 ⁹	93 ⁴	83 ⁷⁵	75 ²	67 ⁶³	81 ⁰	—	—	43 ¹⁷	120 ⁶
átlag 1867—77	15 ⁵³	100	—	100	111 ⁴⁰	100	83 ⁵⁰	100	54 ⁰⁰	100	35 ⁸⁰	100
1878	13 ⁵⁰	86 ⁹	621 ¹	88 ⁷	78 ³²	70 ³	64 ⁴⁸	77 ²	36 ⁰⁰	66 ⁷	40 ²¹	112 ³
1879	12 ⁹⁰	83 ⁰	569 ³	81 ³	78 ⁶⁹	70 ⁷	67 ⁴⁰	80 ⁷	39 ⁵⁰	73 ¹	35 ⁰⁰	97 ⁸
1880	13 ⁴⁰	86 ⁵	598 ⁴	85 ⁵	85 ¹²	76 ⁴	70 ⁰⁸	84 ⁰	40 ⁰⁰	74 ¹	34 ⁴²	96 ¹
1881	13 ⁴⁰	86 ⁵	600 ²	85 ⁷	77 ⁶⁷	69 ⁸	61 ⁹⁵	74 ²	38 ⁰⁰	70 ⁴	33 ²⁹	93 ⁰
1882	14 ⁰⁸	90 ⁸	620 ¹	88 ⁶	81 ⁵⁶	73 ²	59 ³⁵	71 ¹	37 ⁰⁰	68 ⁵	32 ⁵⁰	90 ⁸
1883	13 ⁹⁵	90 ⁰	582 ⁰	83 ¹	74 ²³	66 ⁷	55 ⁰²	65 ⁹	38 ⁰⁰	70 ⁴	34 ⁷¹	97 ⁰
1884	13 ⁸⁵	89 ⁴	539 ⁶	77 ¹	73 ¹⁷	65 ⁷	56 ³¹	67 ⁴	42 ⁰⁰	77 ⁸	37 ⁸³	105 ⁷
1885	13 ¹³	84 ⁷	519 ⁵	74 ²	70 ⁰⁰	62 ²	57 ⁷⁰	69 ¹	48 ⁰⁰	89 ⁰	35 ²¹	98 ⁴
1886	13 ²⁹	85 ⁷	515 ⁵	73 ⁶	65 ²⁰	58 ⁷	53 ³³	63 ⁸	51 ⁰⁰	94 ⁴	31 ⁷⁵	88 ⁷
1887	12 ⁸⁰	82 ⁶	523 ⁷	74 ⁸	67 ⁵⁰	60 ⁸	51 ¹⁰	61 ²	41 ⁰⁰	76 ⁰	29 ⁷⁹	83 ²
1888	12 ⁸⁰	82 ⁶	562 ⁵	80 ³	70 ¹⁰	63 ¹	52 ⁸⁰	64 ⁴	38 ⁰⁰	70 ⁴	28 ⁰⁸	78 ⁴
1889	13 ⁴³	86 ⁶	546 ⁹	78 ¹	71 ⁰⁰	64 ⁰	54 ⁷⁵	65 ⁶	37 ⁰⁰	68 ⁶	27 ¹³	75 ⁸
1890	15 ⁰¹	96 ⁶	569 ²	81 ³	—	63 ⁵	54 ¹²	64 ⁸	36 ⁰⁰	66 ⁷	27 ⁵⁰	76 ⁸
1891	16 ⁰⁹	108 ⁸	580 ⁰	82 ⁸	—	53 ¹	45 ⁶⁰	54 ⁶	38 ⁰⁰	70 ⁴	26 ⁸⁸	75 ¹
1892	15 ⁷¹	101 ²	553 ¹	79 ⁰	—	49 ⁸	42 ⁸⁰	51 ³	36 ⁸⁵	68 ²	26 ⁷¹	74 ⁶
1893	17 ⁵⁸	113 ²	543 ¹	77 ⁶	—	56 ⁸	48 ⁸⁰	58 ³	45 ²⁸	83 ⁹	26 ⁷¹	74 ⁶
1894	15 ⁷³	101 ⁵	512 ⁷	73 ²	—	46 ²	39 ⁸³	47 ⁷	41 ⁶⁹	77 ²	34 ⁶⁷	96 ⁸
1895	16 ²¹	105 ⁵	506 ⁸	72 ⁴	49 ⁰⁰	44 ¹	38 ¹⁰	45 ⁶	35 ⁵⁴	65 ⁸	35 ⁰⁰	97 ⁸
1896	16 ⁶⁰	107 ¹	516 ³	73 ⁸	53 ⁰⁴	47 ⁸	39 ⁸³	47 ⁷	35 ⁶⁴	66 ¹	30 ¹²	84 ¹
1897	16 ⁸⁷	109 ⁰	534 ⁶	76 ⁴	46 ⁶⁷	44 ⁷	40 ⁴⁶	48 ⁴	35 ⁹⁶	66 ⁶	26 ⁸³	75 ⁰

Évek	S z ö v ö c z i k k e k											
	31		32a		32b		32		33a		33b	
	Juta Angliában		egynyiretű gyapjú posztóra Budapesten		egynyiretű gyapjú kartolásra Budapesten		egynyiretű gyapjú átlagban Budapesten		kétynyiretű gyapjú hegyvidéki Budapesten		kétynyiretű gyapjú miskolci Budapesten	
	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%
1867	24'30	107'1	183'00	111'8	154'90	105'8	—	108'8	195'70	115'2	151'40	107'3
1868	22'40	99'2	148'38	90'0	120'00	82'0	—	86'0	150'50	88'6	118'00	83'6
1869	23'60	104'4	123'12	75'2	108'40	74'0	—	74'6	128'00	75'3	102'50	72'6
1870	28'20	124'2	136'41	83'3	120'10	82'0	—	82'7	139'80	82'3	112'30	79'6
1871	28'60	126'0	177'12	108'2	165'00	112'7	—	110'5	179'60	105'7	153'70	108'9
1872	22'70	100'0	202'12	123'4	200'60	136'6	—	130'0	204'30	120'3	178'90	126'8
1873	19'90	87'7	166'05	101'5	150'40	102'8	—	102'2	171'60	101'0	132'50	93'9
1874	19'90	87'7	168'02	102'6	155'82	106'4	—	104'5	172'10	101'3	147'00	104'2
1875	18'40	81'1	171'59	104'8	142'80	97'5	—	101'2	186'00	109'5	155'80	110'4
1876	20'00	88'1	159'70	97'6	141'05	96'4	—	97'0	165'20	97'2	145'80	103'3
1877	21'40	94'3	165'80	101'3	151'75	103'7	—	102'5	176'00	103'6	154'30	109'3
átlag 1867 – 77	22'70	100	163'76	100	146'40	100	—	100	169'90	100	141'10	100
1878	20'20	89'0	161'30	98'5	152'00	104'0	—	101'3	160'90	94'7	138'10	97'9
1879	19'20	85'0	160'25	97'8	147'50	101'0	—	99'4	154'10	90'7	130'50	92'5
1880	22'10	97'4	178'00	109'0	156'00	106'6	—	107'8	166'00	97'7	138'50	98'2
1881	21'80	96'1	172'50	106'0	134'00	91'7	—	98'9	160'00	94'2	133'00	94'3
1882	18'00	79'3	162'00	98'8	161'50	110'0	—	104'4	155'50	91'5	141'50	100'8
1883	17'10	75'3	157'50	96'1	158'25	108'0	—	102'0	151'00	88'9	131'50	92'5
1884	16'40	72'3	167'86	103'0	112'95	77'3	—	90'2	147'30	86'7	119'60	84'8
1885	15'00	66'1	135'42	82'6	125'00	85'6	—	84'1	113'80	67'0	100'00	70'9
1886	14'50	63'9	151'48	92'4	115'40	79'0	—	85'7	119'00	70'1	106'90	75'8
1887	15'50	68'3	148'75	90'8	128'00	87'6	—	89'2	154'10	90'7	125'40	89'8
1888	16'50	72'7	137'50	83'9	114'28	78'2	—	81'0	130'40	76'8	115'90	82'2
1889	18'00	79'3	140'93	86'0	132'50	90'7	—	88'3	127'90	75'2	116'10	82'3
1890	15'40	67'9	147'32	89'9	118'75	81'3	—	85'6	130'40	76'7	116'20	82'4
1891	15'20	67'0	135'00	82'4	118'75	81'3	—	81'8	130'20	76'6	120'10	85'1
1892	17'90	78'9	114'76	70'1	104'75	73'6	—	71'8	114'00	67'1	103'10	73'1
1893	16'10	71'0	116'66	71'1	101'00	69'2	—	70'1	110'40	65'0	102'40	72'6
1894	15'60	68'8	122'50	74'7	104'50	71'5	—	73'1	110'20	64'9	103'20	73'2
1895	13'40	59'0	147'60	90'0	104'66	71'7	—	84'8	104'70	61'6	99'67	70'7
1896	14'70	64'8	129'80	79'1	105'90	72'5	—	75'8	112'00	65'9	100'83	71'6
1897	13'20	58'1	160'00	97'6	115'20	78'9	—	88'2	123'75	72'8	109'33	77'5

Évek	S z ö v ő c z i k k e k						V e g y e s c z i k k e k					
	33		34		27—34		35a		35b		35	
	kénnyirettű gyapjú átlagban Budapesten		1 klgr. Organzin selyem Bécsben		összes szövő- czikkek		ökörbőr nedves Bécsben		tehenbőr száraz Bécsben		bőrök átlaga Bécsben	
	frt	%	frt	%	összeg	%	frt	%	frt	%	frt	%
1867	—	111.3	67.24	124.5	820.8	117.3	46.63	95.5	111.09	83.6	—	89.5
1868	—	86.1	65.20	120.7	729.4	104.2	48.73	99.8	127.00	95.6	—	97.7
1869	—	74.0	67.86	125.8	761.8	108.8	50.50	103.4	140.35	105.6	—	104.5
1870	—	80.9	63.90	118.3	738.2	105.5	52.40	107.2	153.43	115.4	—	111.3
1871	—	107.3	55.78	103.3	736.2	105.2	54.43	111.4	156.33	117.6	—	115.8
1872	—	123.6	56.86	105.3	771.7	110.2	53.24	109.0	155.95	117.3	—	113.2
1873	—	97.5	50.41	98.3	664.3	94.9	48.14	98.6	130.59	98.3	—	98.4
1874	—	102.7	42.65	79.0	612.0	87.4	47.32	96.9	129.33	97.3	—	97.1
1875	—	110.0	39.00	72.2	605.4	86.5	43.93	89.9	125.35	94.3	—	92.1
1876	—	100.2	41.40	76.6	599.0	85.6	44.58	91.3	118.79	89.3	—	90.3
1877	—	106.4	43.72	81.0	661.0	94.4	47.25	96.7	113.70	85.5	—	91.1
átlag 1867—77	—	100	54.00	100	—	100	48.85	100	132.90	100	—	100
1878	—	96.3	35.96	66.6	679.7	84.9	48.50	99.2	113.86	85.6	—	92.4
1879	—	91.6	32.15	59.5	657.8	82.2	49.91	100.0	115.17	86.6	—	93.3
1880	—	97.9	34.86	64.5	698.2	87.3	46.75	95.6	121.04	91.0	—	93.3
1881	—	94.2	33.18	61.4	658.0	82.2	43.33	88.6	113.63	85.4	—	87.0
1882	—	95.9	33.93	62.8	646.0	80.7	44.63	91.3	114.08	85.7	—	88.5
1883	—	90.7	31.08	57.5	625.5	78.2	44.50	91.0	112.33	84.5	—	87.8
1884	—	85.7	31.96	59.2	624.0	78.0	47.58	97.3	114.96	86.5	—	91.9
1885	—	68.9	30.93	57.3	595.1	74.4	47.58	97.3	115.92	87.2	—	92.3
1886	—	72.9	31.25	57.9	586.0	73.2	46.29	94.7	114.58	86.1	—	90.4
1887	—	90.2	33.00	61.1	590.0	73.7	43.38	88.7	113.33	85.2	—	86.9
1888	—	79.5	31.35	58.1	567.6	70.9	41.46	84.8	108.13	81.3	—	83.1
1889	—	78.7	32.02	59.3	579.6	72.4	39.13	80.0	100.67	75.7	—	77.9
1890	—	79.5	31.25	57.9	562.7	70.3	33.25	68.0	87.13	65.5	—	66.8
1891	—	80.6	26.57	49.2	531.8	66.5	34.79	71.2	89.63	67.4	—	69.3
1892	—	70.1	28.73	53.2	517.9	64.7	36.13	73.9	92.50	69.5	—	71.7
1893	—	68.8	35.48	65.7	549.2	68.6	35.58	72.8	92.50	69.5	—	71.2
1894	—	69.1	24.04	44.5	523.4	65.4	34.83	71.2	92.50	69.5	—	70.4
1895	—	66.1	25.67	47.5	510.7	63.8	39.88	81.7	90.92	68.4	—	75.0
1896	—	68.7	25.25	46.8	501.8	62.7	36.46	74.7	83.90	63.1	—	68.9
1897	—	75.1	22.50	41.7	497.8	62.2	34.92	71.5	88.96	66.9	—	69.2

Évek	V e g y e s c z i k k e k											
	36		37		38		39		40a		40b	
	kidolgozott bőrárú Bécsben		faggyú Bécsben		pálmaolaj Triesztben		táblaolaj Triesztben		repczemag Budapesten		repczeolaj Bécsben	
	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%
1867	159·30	89·8	58·50	109·9	60·70	114·1	101·00	135·6	13·86	89·5	46·10	96·5
1868	164·36	92·6	55·91	105·1	55·70	104·6	85·20	114·4	13·09	84·5	44·41	93·0
1869	170·34	95·1	58·46	109·8	59·10	111·1	82·70	111·0	13·67	101·1	49·57	103·7
1870	182·00	102·5	57·00	107·1	58·90	110·8	86·70	116·4	17·88	115·4	57·53	120·4
1871	192·72	108·5	53·66	100·8	58·90	110·8	70·50	94·6	19·39	125·1	57·14	119·5
1872	185·34	104·4	52·00	97·7	51·50	96·8	65·90	88·5	15·99	102·9	49·45	103·5
1873	178·13	100·3	47·96	90·1	46·40	87·2	67·90	91·1	13·91	89·8	41·45	86·8
1874	176·34	99·4	47·06	88·4	46·40	87·2	71·10	95·4	13·02	84·1	38·86	81·4
1875	181·18	102·1	49·66	93·3	46·40	87·2	61·00	81·9	13·65	88·1	40·00	83·7
1876	182·17	102·7	51·36	96·5	48·58	91·3	59·88	80·4	16·33	105·4	48·25	101·0
1877	180·38	101·6	54·07	101·6	53·00	99·6	67·46	90·6	17·63	113·8	52·44	109·8
átlag 1867—77	177·48	100	53·24	100	53·20	100	74·50	100	15·50	100	47·75	100
1878	177·50	100·0	43·02	90·1	49·00	92·2	71·20	95·6	13·12	84·7	44·23	92·6
1879	177·79	100·2	44·00	82·7	45·25	85·1	62·66	84·1	11·00	71·1	37·52	78·5
1880	168·79	95·1	44·19	83·0	43·30	81·4	63·90	85·8	12·58	81·2	36·94	77·3
1881	162·67	91·7	44·54	83·7	40·83	76·7	59·00	79·2	11·81	76·2	36·20	75·8
1882	166·00	93·5	48·38	90·9	42·35	79·6	56·10	75·3	13·34	86·1	38·64	80·9
1883	165·71	93·4	50·29	94·5	49·50	93·1	69·60	93·4	15·22	98·2	45·04	94·3
1884	173·25	97·6	46·88	88·1	47·50	89·3	79·60	106·8	11·85	76·5	40·85	85·5
1885	170·71	96·2	38·35	72·0	40·40	76·0	77·70	102·6	10·64	68·6	34·17	71·5
1886	174·38	98·3	31·75	59·6	32·70	61·4	62·12	83·4	9·38	60·5	29·69	62·2
1887	173·38	97·7	31·85	59·8	29·44	55·3	58·27	78·2	11·03	71·2	30·69	64·3
1888	168·21	94·8	31·29	58·8	28·33	53·3	62·10	83·4	11·71	75·6	32·64	68·3
1889	155·67	87·7	33·40	62·7	29·20	54·9	56·36	75·7	17·34	111·9	42·33	88·6
1890	152·00	85·6	34·46	64·7	31·60	59·4	57·10	76·6	10·97	70·8	39·58	82·9
1891	146·29	82·4	34·54	64·9	31·04	58·4	50·46	67·7	14·27	92·1	39·58	82·9
1892	142·75	80·5	34·06	64·0	30·00	56·4	52·46	70·4	10·87	70·1	35·77	74·9
1893	140·09	78·9	37·90	71·2	33·04	62·1	64·17	86·1	15·23	98·3	37·94	79·4
1894	136·67	77·0	34·94	65·6	32·44	61·0	52·54	70·5	9·50	61·3	31·71	66·4
1895	143·92	81·1	31·43	59·0	31·00	58·3	51·70	69·4	8·64	55·7	28·63	59·9
1896	144·25	81·5	26·86	50·5	30·33	57·0	51·02	68·5	10·99	70·9	30·90	64·7
1897	147·00	83·1	26·07	49·0	28·16	53·0	57·71	77·5	12·63	81·6	35·75	74·8

Évek	V e g y e s c z i k k e k									
	40		41		42		43		44	
	repce átlagban		ásványolaj Triesztben		szóda Bécsben		hamuzsir Bécsben		1 klgr. indigó Triesztben	
	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%	frt	%
1867	—	93 ⁰	—	—	20 ⁹³	125 ¹	29 ⁶³	97 ⁴	13 ⁸⁰	105 ⁷
1868	—	88 ⁷	—	—	17 ²²	102 ⁸	30 ⁸⁴	101 ³	13 ⁵⁰	103 ⁴
1869	—	102 ⁴	—	—	16 ⁴⁷	98 ⁴	31 ²⁷	103 ⁸	13 ⁴⁰	102 ⁶
1870	—	117 ⁹	—	—	15 ⁹⁸	95 ⁴	31 ⁸⁶	104 ⁷	13 ⁴⁰	102 ⁶
1871	—	122 ³	—	—	16 ³²	97 ⁴	33 ¹⁴	109 ⁰	13 ⁴⁰	102 ⁶
1872	—	103 ²	—	—	18 ²⁷	109 ¹	31 ⁶³	103 ⁹	13 ⁴⁰	102 ⁶
1873	—	88 ³	21 ⁷⁰	113 ⁷	19 ¹³	114 ²	30 ³⁶	99 ⁹	13 ⁴⁰	102 ⁶
1874	—	82 ⁷	16 ⁴⁰	85 ⁹	16 ³⁴	97 ⁵	29 ⁶⁴	97 ⁴	13 ⁴⁰	102 ⁶
1875	—	85 ⁹	15 ⁰⁰	78 ⁵	15 ⁰⁰	89 ⁸	28 ⁵⁸	94 ³	13 ⁰⁰	99 ⁵
1876	—	103 ²	28 ⁸⁴	119 ⁶	14 ⁰⁵	84 ⁰	27 ³³	89 ⁹	11 ⁹⁶	91 ⁶
1877	—	111 ⁸	19 ⁵⁰	102 ¹	14 ⁴³	86 ³	30 ²⁷	99 ⁵	11 ⁰⁰	84 ²
átlag 1867—77	—	100	19 ⁰⁹	100	16 ⁷⁴	100	30 ⁴²	100	13 ⁰⁶	100
1878	—	88 ⁶	14 ²⁷	74 ⁷	12 ⁷⁷	76 ²	27 ²¹	89 ⁵	11 ⁰⁰	84 ²
1879	—	74 ⁸	12 ³⁵	64 ⁷	11 ⁹⁸	71 ⁴	24 ¹⁷	79 ⁵	9 ⁹⁸	76 ⁴
1880	—	79 ²	11 ⁸⁴	62 ⁰	12 ⁵⁹	75 ¹	22 ¹⁹	73 ⁰	10 ⁰⁰	76 ⁶
1881	—	76 ⁰	10 ⁵⁸	55 ⁴	12 ⁴⁵	74 ²	22 ³¹	73 ³	10 ⁰⁰	76 ⁶
1882	—	83 ⁵	9 ⁵⁷	50 ¹	10 ⁵⁴	62 ⁸	20 ⁷⁵	68 ²	10 ⁰⁰	76 ⁶
1883	—	96 ²	10 ⁶¹	55 ⁵	10 ⁷²	64 ⁰	20 ⁷⁹	68 ³	10 ⁰⁰	76 ⁶
1884	—	81 ⁰	9 ⁹⁰	51 ⁸	10 ⁸²	64 ⁵	28 ³⁰	93 ⁰	10 ⁰⁰	76 ⁶
1885	—	70 ⁰	9 ⁷⁵	51 ⁰	9 ⁶³	57 ⁵	29 ⁰⁴	95 ⁵	9 ⁵⁰	72 ⁷
1886	—	61 ³	9 ⁴⁰	49 ²	8 ⁵⁶	51 ¹	28 ⁰⁰	92 ¹	10 ⁰⁰	76 ⁶
1887	—	67 ⁷	9 ⁶⁴	50 ⁵	7 ⁸⁸	47 ⁰	27 ⁵⁰	90 ⁴	10 ⁰⁰	76 ⁶
1888	—	71 ⁹	7 ⁹⁰	41 ⁴	7 ⁷⁶	46 ³	26 ⁰⁰	85 ⁵	10 ⁰⁰	76 ⁶
1889	—	100 ²	7 ⁹²	41 ⁵	7 ⁸⁷	47 ⁰	26 ⁰⁰	85 ⁵	10 ⁰⁰	76 ⁶
1890	—	76 ⁸	7 ³⁷	38 ⁶	8 ⁵⁷	51 ¹	26 ⁰⁰	85 ⁵	10 ⁰⁰	76 ⁶
1891	—	87 ⁵	6 ⁴⁹	34 ⁰	8 ⁶²	51 ⁴	26 ⁰⁰	85 ⁵	9 ⁶³	73 ⁷
1892	—	72 ⁵	5 ⁸¹	30 ⁴	8 ⁶²	51 ⁴	26 ⁰⁰	85 ⁵	8 ⁵⁰	65 ¹
1893	—	88 ⁸	6 ¹²	32 ⁰	8 ⁶²	51 ⁴	26 ⁰⁰	85 ⁵	8 ⁵⁰	65 ¹
1894	—	63 ⁸	6 ³³	33 ²	8 ¹²	48 ⁴	26 ⁰⁰	85 ⁵	8 ⁵⁰	65 ¹
1895	—	57 ⁸	8 ³⁵	43 ⁷	6 ⁵⁷	39 ²	26 ⁰⁰	85 ⁵	8 ⁵⁰	65 ¹
1896	—	67 ⁸	8 ⁹⁴	56 ⁸	6 ⁰⁵	36 ²	26 ⁰⁰	85 ⁵	8 ⁵⁰	65 ¹
1897	—	78 ¹	7 ⁷¹	40 ⁴	7 ¹¹	42 ⁵	26 ⁰⁰	85 ⁵	8 ⁵⁰	65 ¹

Évek	V e g y e s c z i k k e k								Anyagok		Átlag	
	45a		45b		45		35—45		20—45		1—45	
	Kőbméterenként				fa átlagban		összes vegyes cikkek		összes anyagok		45 árúcikk átlaga	
	fa (kemény) Bécsben		fa (puha) Bécsben									
	frt	‰	frt	‰	frt	‰	összeg	‰	összeg	‰	összeg	‰
1867	6·07	86·7	3·87	74·8	—	80·7	1040·8	104·1	2566·7	106·9	4476·0	104·1
1868	6·11	87·3	4·03	77·9	—	82·6	993·2	99·3	2370·1	98·7	4199·8	97·7
1869	6·74	96·3	4·32	83·6	—	90·0	1027·7	102·8	2479·2	103·3	4283·1	99·6
1870	7·07	101·2	4·50	86·1	—	93·7	1062·4	106·2	2531·4	105·5	4407·1	102·5
1871	7·32	104·6	4·97	96·1	—	100·4	1062·2	106·2	2607·3	108·6	4542·3	105·6
1872	7·85	112·2	5·93	114·7	—	113·5	1032·9	103·3	2548·2	106·2	4518·6	105·1
1873	7·80	111·5	6·11	118·2	—	114·8	1100·6	100·1	2517·0	100·7	4553·5	103·6
1874	7·48	107·0	5·69	110·0	—	108·5	1042·1	94·7	2336·5	93·5	4355·5	99·0
1875	6·96	99·6	5·85	113·2	—	106·4	1011·0	91·9	2220·7	88·8	4035·8	91·7
1876	6·78	97·0	5·81	112·4	—	104·7	1054·2	95·8	2334·4	93·4	4160·0	94·5
1877	6·75	96·8	5·82	112·6	—	104·7	1073·1	97·6	2388·0	95·5	4301·1	97·8
átlag 1867—77	6·99	100	5·17	100	—	100	—	100	—	100	—	100
1878	6·27	89·7	5·07	98·1	—	93·9	977·4	88·9	2279·2	87·7	4015·0	89·2
1879	6·30	90·2	5·04	97·5	—	93·9	906·1	82·4	2133·2	82·1	3802·2	84·5
1880	6·25	89·4	4·96	96·0	—	92·7	897·2	81·6	2193·8	84·4	4019·6	89·3
1881	6·06	86·7	5·06	97·9	—	92·3	866·1	78·7	2124·3	81·7	3916·1	87·1
1882	6·00	85·8	5·00	96·7	—	91·3	860·3	78·2	2126·4	81·8	3927·6	87·3
1883	5·94	85·0	4·97	96·1	—	90·5	913·3	83·0	2120·8	81·6	3874·4	86·1
1884	5·87	84·0	4·93	95·3	—	89·7	930·3	84·6	2093·9	80·5	3796·4	84·5
1885	5·82	83·2	4·82	93·2	—	88·2	874·0	79·5	1988·6	76·5	3590·6	79·8
1886	5·47	78·2	4·94	95·5	—	86·9	810·3	73·7	1911·8	73·5	3461·8	76·9
1887	5·65	80·8	4·95	95·7	—	88·3	798·4	72·6	1912·1	73·6	3453·4	76·7
1888	5·75	82·2	5·00	96·7	—	89·5	784·6	71·3	1914·7	73·6	3471·2	77·1
1889	5·75	82·2	5·06	96·8	—	89·5	799·2	72·7	1925·7	74·0	3463·7	77·0
1890	5·66	81·0	5·13	99·2	—	90·1	771·8	70·1	1903·7	73·2	3464·4	77·0
1891	5·68	81·3	5·15	98·9	—	90·1	762·9	69·3	1874·7	72·1	3512·9	78·1
1892	5·69	81·4	5·08	98·2	—	89·8	737·7	67·1	1808·7	69·6	3331·8	74·1
1893	5·69	81·4	5·00	96·7	—	89·5	781·8	71·1	1874·1	72·1	3382·8	75·2
1894	5·69	81·4	5·00	96·7	—	89·5	730·0	66·4	1766·1	67·9	3240·4	72·0
1895	5·63	80·5	5·00	96·7	—	88·6	722·7	65·7	1740·2	66·9	3255·9	72·4
1896	5·53	79·1	4·96	96·0	—	82·5	720·3	65·5	1738·4	66·9	3189·3	70·9
1897	5·25	75·1	4·75	91·9	—	83·5	726·9	66·1	1759·3	67·7	3248·5	72·2

Megjegyzések

az áradatok összeállítására és forrásaira vonatkozólag.

- 1, 3, 4, 5, 6, budapesti árak *a fővárosi statisztikai hivatal havi füzetei*
40a: alapján; kivételesen búza, rozs, árpa, zab és tengeri ára
a budapesti iparkamara ártörténetéből van átvéve 1867—
1870-ig; hasonlólag a repczemag ára 1867—1875-ig.
- 2, 7, 32a és b, budapesti árak *a budapesti iparkamara ártörténetéből és*
33a és b: *évi jelentéseiből* vett havi vagy vásári árak alapján; kivé-
telesen a »Pester Lloyd« árjegyzései után számítottam ki
a liszt (0 számú) árát 1867—1869-ig és 1890—1897-ig;
továbbá a bab (aprószemű) árát 1867—1877-ig; gyapjúnál
az árjegyzés mindenkor annak közepes vagy közepszerű
minőségére vonatkozik.
- 9, 10, 11, 12, set-marxi árak »*Statistische Jahrbücher der Stadt Wien*«
13: havi minimum és maximum árjegyzései alapján. Marha-
húsnál az árak élősúlyban, de százaléklevonás mellett
értendők 1895 novemberig; ettől fogva ugyancsak levonás
nélkül jegyzik az árakat, de összehasonlítás céljából át-
számítottam azokat a megfelelő értékre. Borju, birka,
bárány és sertéshús ára kizsigerelt állapotban és fogyaszt-
ási adó nélkül értendő.
- 14, 27, 28, 30, bécsi árak az ottani nagykereskedelemben »*Waarenpreis-*
34, 35, 36, 37, *berichte der Wiener Handels- und Gewerbekammer*« és
40b, 42, 43: folytatódólagosan »*Waarenpreisberichte der Wiener Börse-*
kammer« című jelentések alapján felhasználva minden
hóban az utolsó heti jelentést; kivételesen kiegészítettem
az amerikai és indiai pamut bécsi árjegyzését a megfelelő
trieszti árakkal oly évben, midőn nem jegyezték az
előbbieket Bécsben. A megfelelő árúminőségek eredeti
címei a következők: 14. Geräucherter Speck — 27. Baum-
wolle amerikanische middling. — 28. Baumwolle ostindische
Dhollerah middling fair & fair (Triestben: cotone Bengal,
China e Indie). — 30. Hanf Apathiner. — 34. Seide Mai-
länder Organzin (classica & prima 22/26). — 35a. Unga-
rische Ochsenhäute nass (66—70 %) mit Horn. — 35b. Kuh-
häute trocken Oberländer leicht. — 36. Gearbeitetes Pfund-
leder (36—50 %) prima. — 37. Unschlitt Wiener Kern-
scheiben prima & secunda. — 40b. Wiener Rüböl fein,
doppelt raffinirt, ohne Fass, netto Cassa, 2% sconto. — 42.
Soda calcinirte, inländische. Grad 90%. — 43. Pottasche
weisse ungarische in Stücken.
- 8, 15, 16, 17, trieszti árak az ottani nagykereskedelemben »*Prezzo cor-*
18a és b, 38, *rente compilato dalla direzione di borsa*« című heti jelen-
39, 41, 44: tések alapján felhasználva minden hónapban az utolsó heti
jelentést. Kivételesen az ásványolaj százalékszámát az

1873—1877. évek átlagára alapján lett kiszámítva. A megfelelő árúminőségek eredeti címei a következők: 8. Riso d'Italia da ordinario a fino. — 15. — Burro. 16, 17. Zucchero pestato nazionale austriaco (folytatólagosan nem is jegyeznek más czukorminőséget e 30 év alatt). — 18a. Caffé Moka. — 18b. Caffé Rio mezzo a fino mezzo. — 38. Oli di palma. — 39. Oli, oliva del regno d'Italia, fino, sopra-fino, mezzofino. — 41. Petrolio Americano, tara d'uso barili 20% (1867—1887); petrolio russo (1888—1897). — 44. Indaco di Bengal.

- 20, 21, 22, 23, csehországi átlagárak »*Jahrbücher des Ackerbauminis-*
 24, 25, 26: *teriums (Heft Bergbauprodukte)*» és a megfelelő korábbi hivatalos kiadványok nyomán; a réz ára a salzburgi tartományra vonatkozik. Ez árak nem piaczi, hanem eszményi árak, a melyeket évente összeállítanak a bányatársulatok hivatalos jelentései és az azokban foglalt termési és kereskedelmi adatok alapján.
- 19 (tea): Sauerbeck-féle angol százalékszám, a mely középértéke a kongotea piaczi árának és a tea beviteli árának Angliában.
- 29 (len): beviteli átlagár 1878—1897-ig a vámhivatal becslése alapján; a százalékszámítás alapját az 1874—77. évek becsértéke képezi.
- 31 (juta): angol árjegyzés Sauerbeck után átszámítva papírértékre az évi váltóárfolyamok alapján.
- 45a és b (fa): piaczi ár Bécsben az ottani vásári hatóság bejelentése alapján az osztrák statisztika évkönyveiben.